

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SKORSTENSFEJERLAVET I KJØBENHAVN

1778–1928

HISTORISKE MEDDELELSER FRA
LAVETS FORTID OG NUTID AF

R. BERG

UDGIVET AF SKORSTENSFEJERLAVET AF 11. FEBRUAR
1778 I ANLEDNING AF DETS 150 AARS JUBILÆUM

København

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI

1928

SKORSTENSFEJERLAVET I KØBENHAVN 1778–1928

Bestyrelsen for Skorstensfejerlavet 1927.

SKORSTENSFEJERLAVET I KJØBENHAVN

1778 – 1928

HISTORISKE MEDDELELSER
FRA
LAVETS FORTID OG NUTID

AF

R. BERG

UDGIVET AF SKORSTENSFEJERLAVET AF 11. FEBRUAR
1778 I ANLEDNING AF DETS 150 AARS JUBILÆUM

KØBENHAVN
BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI
1928

I. FØR LAVSTIDEN

DE fleste af os husker vist fra vor tidligste Barndom Advarslen: „Hvis Du nu ikke er artig, saa kommer Skorstensfejeren og tager dig!“ Selvom der i vor Tid mest er tænkt paa at skræmme ved det sorte og sodede i Skorstensfejeren Arbejdsdragt, er der dog ingen Tvivl om, at det, der ligger bag ved og det, der oprindeligt havde Vægt ved Skræmslen for Skorstensfejeren, var Skrækken for hans Gærning. Den var nemlig efter Fortidens Syn „uærlig“ og kunde kun udføres af Personer, der stod udenfor det agtede Samfunds Rammer. At flaa døde Kreaturer og bortføre dem og grave dem ned, at rense Gader og Stræder og køre Skarnet bort og at feje Skorstene, det var Rakker- og Natmandsbestilling, som Godtfolk ikke kunde give sig af med. De, der nedlod sig dertil, var Udskud af værste Slags, som man maatte vogte sig vel for at komme i Forbindelse med.

Det mærkelige er imidlertid, at disse Samfundets udskudte trods den Foragt, der mødte dem, dog aldrig manglede Tilgang. Forklaringen hertil maa søges i, at der altid var nok af hjemløst Proletariat, som ingen Tilflugt havde, og som var talrigere i Fortidens Samfund, end man nu er tilbøjelig til at tro. Der var i alle Egne af Landet ingen Mangel paa fattige, forhultede og forvorpne Fyre, der drog rundt overalt, og som maatte tage til

Takke med, hvad Dagen og Vejen bød af Arbejde for Udkommet. Uden Slægt og uden Venner, overalt kostede og foragtede, er det intet Under, at alles Haand var imod dem, og at de fra deres Side heller ikke nærrede større Respekt for Samfund og Øvrighed.

Ingen vilde have dem i sit Brød, ingen vilde være i Stue med dem eller sidde til Bords med dem. Foragtede og afskyede maatte de nøjes med, hvad man vilde unde dem at friste Livet ved.

Det blev i de smaa Købstad- og Landsbysamfund netop alt det, som ingen vilde være bekendt at gøre. Hvorfor det at flaa et dødt Kreatur, at udføre alt det Rensearbejde, som man har kaldt Natmandsgærning, netop var uhæderligt efter den almindelige Betragtning, er vanskeligt at sige. Rimeligvis ligger der en Række religiøse Fordomme til Grund derfor. Folket har paa den ene eller den anden Maade troet, at der var onde Aander i et selvdødt Kreatur eller i alle de Affaldsdynger af menneskelig eller dyrisk Art, der var snavsede eller lugtede ilde.

Intet var derfor naturligere end, at det Arbejde, der var forbundet med Fjærnelsen af den Slags ubehagelige Ting, og at Udførelsen af alt det Arbejde, man ansaa for uærligt, blev overladt til Folk, man ikke regnede med.

Brug for dem havde man nemlig. Især fik „Natmanden“ en vis Betydning i de efterhaanden opvoksende Købstæder. I Christian II.s verdslige Lov befaledes det saaledes, at der i hver Købstad skulde holdes en Bøddel og en Rakker, af hvilke den sidste særlig fik til Opgave at opsamle Dyreaadsler og anden „Lugten forgivende“ Urenhed og udføre dem i en stor Rakkerhule, der skulde graves paa Marken udenfor alle Købstæder.

Ved denne sin officielle Tjeneste i Byens Rengøring fik Natmanden for saa vidt en offentlig Stilling iblandt

Skorsten fra Hj. af Fredericiagade og Rigensgade.

Byens Tjenestemænd. Men rigtignok stod de i Afhængighed af Bødlen eller Skarpretteren og antoges som Regel af ham, hvad der ikke skulde bidrage til at hæve dem i det offentlige Omdømme.

Skarpretteren synes mange Steder ligefrem at have haft Byens Renlighed i Entreprise, men medens Skarpretteren i Tidens Løb hævdede sig opad og efterhaanden mistede ethvert Spor af „Uærlighed“, saa var dette langt fra Tilfældet med Natmanden og hans Gærning. Det varede lige ned til vor Tid, før Fordommen mod ham hævdedes.

Nægtes kan det nu ikke, at Natmandens Gærning i ældre Tid absolut har hørt til den Slags, som de fleste nødtigt har villet give sig af med. Thi foruden Skorstensfejning og Gaderensning bestod det i Tømning af „Nathuse“, Begravelse af Selvmordere, Brændemærkning, Kagstrygning af Forbrydere og saa Medhjælpertjenesten hos Bøddelen. Nu kan man jo imidlertid med Rette spørge, hvorfor Rensning af Skorstene var uærlig Gærning. Skorstene har jo næppe været almindelige herhjemme før i det 16. Aarh., og hvorfor er Fejningen af dem bleven Natmandsgærning.

Noget bestemt Svar kan vi ikke give herpaa. Vist er det kun, at Skorstensfejergærningen fra først af er knyttet til Natmanden, og at han, ligefra han fremtræder, var en Person, man skulde vogte sig for. Biskop Bircherod beretter i sin Dagbog om en „sælsom Tilstand“ i Aalborg 1705. En fattig Mand fra Vendsyssel kom en Aften ind til Byens Natmand og døde der. De Mænd, der efter Magistratens Ordre skulde syne Liget, vilde ikke gøre det, „fordi det laa i sligt et foragteligt Hus“. Efter at „Husfolket“ havde lagt Liget i en tilbragt Kiste, satte det denne ud paa Vejen. Da nu heller ingen af „den gemene Pøbel“ vilde hembære Liget til Jorden, lod Borg-

Gaardinteriør fra Adelgade med gamle Skorstene. (Ryttervagen).

mesteren det endelig en Nat bortføre og nedsætte i St. Jørgens Kirkegaard.

Naar Afskyen for Natmanden var saa stor, kan man forstaa, at han ofte til Hjælp ved Barnefødsel eller Barne-daab og ved Jordefærd i Familien med stor Bekostning maatte forskrive Folk af sin Stand andet Steds fra, fordi ingen vilde staa ham bi.

Mangfoldige er de Beretninger, der haves om de stakels Natmænds Modgang. Endnu i 1791 maa Natmand Hans Gregersen i Viborg bede Magistraten om at vise ham „den Naade“ at faa en Borgerkone til at bære hans Datterbarn til Daaben, eftersom han ikke havde kunnet formaa nogen dertil. Magistraten gik til Stiftamtmanden med Forespørgsel om, hvad den skulde gøre, og Svaret lød, at den ældste Jordemoder i Byen skulde bære Barnet og en anden Jordemoder eller „en skikkelig Tjenestepige“ være Fadderske.

At faa sine Børn i Skole med andre Folks Børn var lige saa umuligt for Natmanden. I 1722 androg „Natmand og Skorstensfejer“ Rasmus Madsen i Aarhus Stiftamtmanden om at faa sine Børn underviste, og det blev befalet, at de skulde optages i en af de danske Skoler, men ingen af de fire Skoleholdere vilde eller turde tage imod dem; Forældrene med „de bedre Familier“ i Spidsen satte sig derimod, og Skolerne lukkedes. Stiftsøvrigheden udvirkede da et Kongebud, hvorefter der ikke maatte nægtes Natmandens Børn „Samkvem med deres Jævnkristne“. Skolerne skulde straks igen aabnes, og uden nogen Forskel derudi informeres. To af Skoleholderne forlangte da deres Afsked, og megen Tid hengik, inden Forholdet ordnede sig. 1735 forefaldt noget lignende i Randers. De danske Skolemestre nægtede trods Magistratens Paabud at optage Natmand Gregers Rasmussens 6 Børn. Stiftsbefalingsmanden forordnede da, at

hver Skolemester skulde tage nogle af Børnene, „dog at de sættes paa et Sted for sig selv i Stuen eller i et aparte Kammer, om dertil er Lejlighed, at de ikke have Samkvem med de andre Skolebørn.“*) At Natmanden ogsaa havde sin egen afsides Plads i Kirken siger sig selv. Der skulde lange Tider til for at bryde herskende Meninger og Fordomme, thi hvad hjalp det, at Kongen alt den 21. Marts 1685 havde udstedt et Rescript, hvori det hed, at da det ej var billigt, at Hestegildere, Svinesnidere, Skorstensfejere, Natmænd o. desl. skuldes ansees for uærlige, saa maatte ingen herefter forekaste dem eller deres Børn uærlig Titel. Hvem, der gjorde det, skulde uden Forskaanelse lide paa sin Ære og straffes paa Bremerholm. Den Slags kongeligt Lovværk gjaldt kun paa Papiret, og ingen tænkte nogensinde paa at rette sig derefter.

Det, der efterhaanden hjalp med hertil, var den Specialisering, der lidt efter lidt fandt Sted af Natmandens Arbejde. For Kjøbenhavns og de kongelige Slottes Vedkommende seer vi saaledes, at Skorstensfejningen forholdsvis tidligt er bleven en Haandtering for sig, der skilte sig ud fra den almindelige Natmandsgærning som en særlig Bestilling. Den første Efterretning, vi har om en speciel Skorstensfejer, er i et Kongebrev af 1. Juni 1639, hvorved Christian IV antager Gudmand Olsen til at være Skorstensfejer paa Kjøbenhavns Slot, Renteriet, Kancelliet, Raadstuen, Ibstrup, Rosenborg, Holmen, Tøjhuset, Provianthuset, det store Bryggerhus, Ladegaarden, Tugthuset, Stalden, Gæthuset, Kronborg, Lundhave, Frederiksborg og dets Ladegaard, Jægergaarden og Sparepenge. Paa alle disse Steder skulde han feje Skorstenene til bestemte Tider, „saafremt han ikke vilde

*) H. Dyrland: Tatere og Natmandsfolk i Danmark. Kbhvn. 1872. p. 101 ff. — Hubertz: Et Blik paa Staden Aarhus p. 98.

straffes som vedbør“. For sit Arbejde skulde han aarligt lønnes med 100 Daler courant, seks Alen „gemen Klæde“ og „8 Alen Sejldug til en Underklædning at feje Skorstenene med“.

Ansættelsen af særlige Skorstensfejere var en naturlig Følge af Nødvendigheden af at værge sig saa godt som

Et Skorstensfejerværksted.

gørligt var mod Ildebrand. Der haves allerede fra tidlig Tid en Række Forordninger, der tilsigter større Brand-sikkerhed, saasom Forbud mod Straatag, Paabud om at udmure Bindingsværksfelterne med Sten istedetfor med Leer o. s. v. Det synes imidlertid ikke, som om disse Befalinger er blevene overholdt særlig strengt. Der var ingen Politi eller Øvrighed, der vaagede over, at Ordrene blev efterkomne, og som Regel gik det hele paa bedste Beskub. Man kan skønne det bl. a. af Brandforordningen for Kjøbenhavn af 1. Januar 1643, hvori det hedder, „at eftersom sig desværre tit og ofte stor Ildsnød og Fare

her udi Staden tildrages og formedelst des Overhaandtagelse megen Skade gjort og forarsaget haver, en Del til Paamindelse og Advarsel for vores daglig øvende og udi svævende mangfoldige Synder, en Part (maaske) for Husfædrene, som Husene og des Tilstand (næst Guds idelig Paakaldelse baade aarle og silde) udi god Agt og

Gammel Røgeriskorsten i Prinsensgade.

Tilsyn have skulde og burde, deres Skødesløshed og Uagtsomhed, og samt fordi hvis til dets Læskelse og Dæmpelse behøvende Instrumenter og andet ej allesteds, som det efter Anordning bør holdes, naar det af høj Fornødenhed paaholdes og bruges skulde, udi Beredskab haver været tilstede, saavel og, at alle, naar saadant (hvorfra os Gud efter sin faderlig Vilje naadeligen bevare) paa-kommer, med alsomstørste Flid og Ivrighed sig iligen dertil burde forføje, og til des Redning og Afværgelse, efter Guds forlenende Naade hos finde og bruge lade, det ej saa ordentlig og flittig, som det sig burde, be-

tragtet og gjort have, med megen mere Uordning og Misbrug, som udi slig bedrøvelig Tilfald hidtil udi Gang været haver.“

For at raade Bod herpaa forordnes det nu bl. a., at Skorstensfejerne, som altsaa forudsættes at existere som særlige kommunale Bestillingsmænd, „idelig efter deres Instruktion skulde lade sig finde og høre udi Gader og Stræder,“ saaledes at enhver, som behøvede dem, kunde kalde paa dem. Skorstensfejerne skulde endvidere være forpligtede til at besøge alle og enhver, som forlangte deres Tjeneste, baade aarle og silde og rense Skorstenene flittigt „under tilbørlig Straf, om nogen Ulejlighed for deres Forsømmelse sker“. For deres Tjeneste kunde de forlange 10 Skilling for at rense en Skorsten i et et-Etages Hus og en Rigsmark for Skorstenen i et to-Etages Hus og saa fremdeles efter Højden. Det forbydes dem at forlade Staden uden Kæmnerens Tilladelse.

Hvad selve Skorstenenes Konstruktion angaar befales det, at ingen Skorsten „maa sættes eller haves af Kælderne ved Siden paa Murene af Husene, ej heller i noget udbygget Skur hos Husene, men inden Murene i Husene opmures og igennem Taget udføres.“ Alle andre Skorstene skulde nedbrydes inden et Fjerdingaar og opføres som befalet i Brandordningen under Straf af 10 Rigsdaler.

I denne Forordning er Skorstensfejerens Virksomhedsomraade altsaa nøje bestemt. Der har næppe været mere end en i Byen, men naturligvis har han haft og ogsaa været forpligtet til at holde det nødvendige Antal Folk, hvad der fremgaar af Brandordningen af 23. Juli 1689, i hvilken det iøvrigt tillige paalægges Skorstensfejeren at være tilstede med alle sine Folk ved enhver Ildebrand og der udføre den Tjeneste, som paalagdes ham af Politimesteren, Stadshauptmanden og Direktøren over Sprøjterne.

Man seer heraf, at Skorstensfejeren var under streng Kontrol, hvad der ogsaa fremgaar af Instruksen for Politimesteren af 5. Septbr. 1691, hvori det paalægges denne at have Tilsyn med dem, „som til publique Pladser og particulier Huses og Skorstenes Renovering ere beskikkede, at de deres Pligt efterkommer og deres Tjeneste upaaklagelig forretter og ej fordrer mer end deres forordnede Løn, og hvis de det ej gør, lade dem straffe med Halsjernet eller med Fængsel.“

Om Strængheden har strakt sig længer end til Papiret er en Sag for sig. I hvert Fald er det vist, at Skorstensfejeren Folk kunde gøre Regning paa ikke faa Penge i Extrairndtægt ved Nytaar og andre Lejligheder.

At Skorstensfejermesteren har haft ikke saa faa Folk i sin Tjeneste, kan man skønne af, at der under Pesten i Kjøbenhavn 1711 af hans Folk døde ikke mindre end ni, at tre var syge og næppe to friske. Kongen forordner derfor, at Magistraten „med al Flid skal være angelegen, paa hvad Maade saadan Folk, det snarest mulige er“ kan skaffes.

Der kunde maaske i Udtrykket „saadan Folk“ ligge en vis Ringeagt for Bestillingen, og vist er det i hvert Fald, at i det almene Omdømme indtog Skorstensfejeren og hans Folk, uagtet de hørte til Byens Funktionærer, ingen agtet Plads.

Trods det, at de ilde ansete Natmandsforretninger forlængst var ganske udskilte fra Skorstensfejerebestillingen, klæbde endnu Fortids Ringeagt og Fordom ved Skorstensfejeren Person. Hverken han eller hans Folk har kunnet klassificeres som „Godtfolk“. De har stadig været betragtede som „uærlige“ og rimeligvis heller ikke altid udført deres Arbejde med den Omhu, som ønskelig var.

Dette kan man slutte af en Dom, som Politi- og

Kommercekollegiet afsagde den 12. Februar 1715, ved hvilken Kjøbenhavns daværende Skorstensfejer Bertel Seiller blev idømt en Bøde for daarlig Fejning af to Skorstene, og hvori det endvidere hedder: „Hvad hans Folk angaar, som sig herudi har forseeet, da skal han selv straffe dem udi nogle Politibetjentes Overværelse med Ris og Krabask, enhver efter sin Størrelse og Kræfter, saa at de kan erindre at gøre deres Gærning en anden Gang tilbørligen.“ Naar Mesteren selv her faar Paalæg om at straffe sine Folk, saa hidrører det rimeligvis fra, at det vilde have været vanskeligt at faa Rettens Folk til det, og man har rimeligvis slet ikke turdet paa-lægge dem det af Frygt for, at de vilde undslaa sig derfor.

Men at selve Mesteren heller ikke har staaet højt i den borgerlige Rangforordning, kan man se af en Afgørelse, der træffes i et kongeligt Reskript af 22. November 1727. Bertel Seiller, der boede i Store Clemensstræde, en nu nedlagt afsides Gade, havde dette Aar købt sig en Ejendom paa Nytorv, fordi han efter sin Formening trængte til mere Plads for sine Folk. Han ansøgte nu om Tilladelse til at bebo den, men det fik han ikke Lov til, fordi Magistraten var af den Overbevisning, at hvis dette skete, vilde de Gaarde og Huse, der stødte op til hans, komme i ringere Pris og Agtelse. Han kunde lige saa godt blive ved at bo i St. Clemensstræde, hvor han havde boet i saa mange Aar, eller ogsaa købe sig et Hus i en af de smaa Gader, hvor det ikke gav saa stor Opsigt som midt i Staden paa et offentligt Torv. Magistraten mente endvidere, at Bertel Seiller alene havde søgt Tilladelsen „for derved at unddrage sig fra at dependere“ af Magistratens Anordning og for at undgaa dens Irettesættelse, naar der indkom Klage over ham, som ofte skulde være sket. Kongen holdt med Ma-

Gammel Skorsten fra Nyboder.

gistraten, og Bertel Seiller maatte pænt finde sig i at blive boende i St. Clemensstræde.

Naar det her antydes, at Bertel Seiller ofte havde været Genstand for Klager, kan man maaske heri se en Aarsag til den Omordning af Skorstensfejervæsenet, som blev truffen efter den store Brand i Kjøbenhavn 1728. Denne havde paa mange Maader vist, at Bertel Seiller og hans danske Folk ikke slog til. Nu vilde man prøve med tyske, der havde en langt bedre faglig Uddannelse. Efter Opfordring fra Kong Frederik IV havde Generalløjtnant G. W. H. Sponneck med stor Umage faaet en Skorstensfejer fra Schlesien, Andreas Nitschke, hertil. Der var til sagt ham de samme Rettigheder, som Skorstensfejerne nød i Tyskland. Der rangerede de i alle Henseender med andre Borgere og var i Lighed med de andre Haandværkere ordnede i Lav, var altsaa anerkendte som „ærlige“ og betragtede som fuldgode Borgere.

Det samme skulde nu være Tilfældet i Kjøbenhavn, men det gik ikke saa let med at bryde en aarhundredgammel Fordom. Ingen kunde tænke sig at sidestille Skorstensfejeren med den almindelige Borgerstand, og da Andreas Nitschke og hans Svoger Joh. Mich. Becker, der ogsaa var kommen herind, klagede over Tilstanden og anmodede om at optages som Borgere, stillede Magistraten sig derimod. Skulde en Skorstensfejer være Borger i Byen, „vilde Skarpretteren og Natmanden formene sig lige saa nær berettiget.“ Trods stadig Anmodning opnaaede Nischke kun 1731 at faa et Privilegium, hvori det udtales, at han maa „ved Skorstensfejer Haandværket holde Amtsrettighed enten for sig selv alene eller med andre udi Tyskland, hvor sligt er brugeligt.“ Om at blive Borger kunde der saaledes ikke være Tale, ja han kunde end ikke naa saa højt som til at blive Brandmester eller bære Brandskilt ved Ildebrande. Heri fandt Nitschke

og Becker sig dog ikke godvilligt. De vedblev at trænge paa, indtil et kongeligt Reskript 1734 befaler, at de i de skarpeste Udtryk skulde reprimanderes i de 32 Mænds Overværelse for Opsætsighed og Ulydighed.

Dette maatte de finde sig i og lade sig nøje med, at det i almindelige Udtryk tilsagdes dem, at de skulde anses som andre Borgere i Kongens Lande, og at de imellem sig maatte oprette et Lav. De truede da med at ville rejse, men blev dog, rimeligvis fordi Bestillingen i økonomisk Henseende har været god.

Naar de to ny antagne tyske Skorstensfejmestre har stridt saa ihærdigt for at tilkæmpe sig de almindelige borgerlige Rettigheder, saa hænger det sammen med, at de af deres tyske Svende rimeligvis efter den i Tyskland herskende zünftige Skik er bleven ansete for „geschimpft“, d. v. s. at have faaet en Plet paa deres Ære og at arbejde hos en saadan Mester kunde ingen ærlig Svend efter „Haandværks Skik og Brug“ finde sig i.

Indenfor deres egne Rammer ansaa Skorstensfejerne sig selv for at staa fuldstændig paa lige Fod med andre Haandværkere, og de kunde ikke i det lange Løb finde sig i at blive betragtet som en lavtstaaende Kaste. Skorstensfejerne har med andre Ord været og følt sig som fuldtud zünftige og har hævdet deres Ære og kunnet gøre det, fordi de havde det store zünftige Fædreland i Ryggen, hvorfra de til enhver Tid har kunnet gøre Regning baade paa Sympathi og Støtte.

I det følgende skal vi derfor nærmere klargøre, hvori denne Zunftighed bestod.

II.

SKORSTENSFEJERZUNFT

I Fortidens smaa Samfund, hvad enten de nu hørte hjemme i By eller paa Land, er to Kendsgærninger særlig fremtrædende. Først deres store Isolerthed og dernæst deres gennemførte Klassedeling. Den forholdsvis ringe Forbindelse med Omverdenen, den i alt Næringsliv herskende primitive tekniske Udvikling medførte en Tilstand, der mundedede ud i en Aarhundreder igennem varende Vedhængen ved overleverede Former. Det, som var nedarvet fra Forfædrene og var fæstnet i Sindene som urokkelig Vedtægt, var helligt og ukrænkeligt. For det enkelte Individ var der kun meget ringe Bevægelsesfrihed. Den Klasse, det en Gang tilhørte ved Fødslen, maatte det blive i. Begreber som Lighed og Frihed var endnu ikke bleven til. Som Regel kan man ogsaa sige, at heller ingen savnede dem, men at man tværtimod forskansede sig indenfor den Ramme, hvortil man hørte. Blot kæmpede man for, at den Stilling og de Rettigheder, der i Tidens Løb var skaffede, holdtes vedlige eller om muligt udvidedes, selvom det skete paa andres Bekostning.

Indtil den store franske Revolutions Ideer spredtes om i Verden, levede man helt indenfor sin Stands Rækker. Heraf fulgte ganske naturligt, at hver enkelt Klasse fik sit Standspræg, som var et Udtryk for Vaner og Sys-

maader indenfor den. Bondestand og Adel havde sit Særpræg og Haandværkerne ganske naturligt deres. Der opstod indenfor deres Rækker, paa Grund af de forskellige Fags Teknik, en bestemt Tradition om, hvorledes der skulde arbejdes, hvad der kunde ansees for godt og hæderligt Arbejde, hvilken Lefevod, der var den berettigede, og der udviklede sig paa den Maade et fagligt og standsmæssigt Æresbegreb, som det gjaldt om at hævde for sig og sine.

For Haandværkerstandens Vedkommende fik denne Standsære en særlig kraftig Udvikling gennem de rejssende Svende. „Den vandrende Svend“ var i den gamle Haandværks Tekniks Tid et langt hyppigere forekommende Fænomen, end vore Dage kan gøre sig nogen Forestilling om. At en Svend var nødt til at vandre fra Sted til Sted var en simpel Følge af de smaa Haandværksvirksomheder, der aldrig havde Brug for stor Arbejdskraft og i hvert Fald aldrig kunde beskæftige en Svend ret længe ad Gangen, fordi Arbejdsgraden paa de smaa lokale Markeder saa at sige aldrig var konstant. Den arbejdssøgende Svend blev derved tvungen til hele sin Svendetid igennem at skifte Opholdssted og kunde sjældent gøre Regning paa at blive i Arbejde længer end et halvt Aars Tid ad Gangen, ofte endda kortere. Da Fortiden imidlertid paa saa godt som alle Omraader manglede alt, hvad vi forstaaer ved social Forsorg, nødtes de rejssende Svende til at slutte sig sammen i faglige Organisationer, hvis Opgave var paa alle Omraader at hjælpe den vandrende Svend, enten ved at skaffe ham Arbejde eller ved at give ham Hjælp til at drage videre. Betingelsen for at faa denne Hjælp var imidlertid afhængig af, at vedkommende Svend i alle Retninger var „zünftig“, det vil sige, at han opfyldte de Stands- og Æresbegreber, som havde udviklet sig indenfor Faget, og som ved

Vandringen var blevne ret ensartede over det meste af Tyskland og tilsluttende Lande.

Hvornaar Skorstensfejterne har haft deres „Zunft“ fuldt udviklet, ved vi intet nærmere om, men alt taler for, at det maa have været i det 16.—17. Aarhundrede. Fast Form har deres „Zunft“ i hvert Fald haft, da de tyske Skorstensfejere som nye Repræsentanter for Faget indvandrede til Kjøbenhavn i den første Trediedel af det 18. Aarhundrede, og at de har følt sig højt hævede over og stærkt adskilte fra de hidtil saa foragtede Skorstensfejere er givet. De her arbejdende Skorstensfejersvende har særligt sluttet sig til Lavet i Hamborg som det nærmeste zünftige Lav. Derfra hentede de deres Regler, og derfra modtog de Direktiverne for deres Optræden.

De kjøbenhavnske Svende har her i Byen haft deres egen Lade og holdt deres Forsamlinger, hvor de efter Skik og Brug har indsamlet deres Tidepenge, modtaget rejsende Svende og optaget de „løsgivne“ Drengene.

At de hurtigt har anskaffet sig de til et ret zünftigt Selskab hørende Genstande sees af de ikke faa Ting, der endnu opbevares af Skorstensfejersvendeforeningen i Kjøbenhavn. Fra den allerældste Tid stammer saaledes en broderet Velkomstfane, skænket af en af de to første Mestres, Beckers, Hustru eller Datter.

Naar man i vore Dage læser alle de Regler og Remser igennem, som en Skorstensfejersvend brugte, vil de i de fleste Tilfælde forekomme os tomme og maaske latterlige. Der er imidlertid ingen Tvivl om, at for den Tid og de Mennesker, der brugte dem, var de fulde af Liv og Virkelighed, ja var i den Grad Udtryk for en hel Stands etiske og sædelige Følelse, at man ud fra dem maa forstaa Standens Være- og Tænkemaade. De zünftige Regler var paa en Gang indadtil Pligter, en Svend

følte som hellige, og udadtil et Værn for hans Stand, hvorved den ligesom fik det Særpræg, som den faglige Bevidsthed krævede for at være noget i Forhold til andre.

Læser man den Tale igennem, som Oldgesellen for Skorstensfejersvendene holdt til den ny indtrædende Svend, vil man faa det dybeste Indtryk af den Alvor, der laa bagved. Ganske vist er Talen her og der fyldt med geistlige Taleblomster, der lader formode, at den i den foreliggende Form er forfattet af en Præst, men den rummer tillige saa gode menneskelige Læresætninger, at man derigennem skimter, hvad der var Standens sociale Ideal.

Naar den unge formaner til at holde sig fra Spil og Drik, til at lægge sig efter et hæderligt Levned, til at vise Ærbødighed og Taknemlighed overfor sin Læremester og hans Hustru, saa har vi i kort Omrids her heie det patriarkalske og fast grundlæggende i Tidens Hjemmeliv optrukken. Trods al Vildskab og Forsorenhed, som nok kunde ligge nær for en rejsende Svend paa sin Færden i den vide Verden, uden Hjem, uden Slægt og Venner, som han var, omgiven og forfulgt af Nød og Fare, af Sult og Modgang paa alle Maader, bevarede han dog Tanken om Hjemmet og de rolige Forhold som noget, der skulde stræbes efter. Derfor skal han passe paa sig selv og sin egen Værdighed. Han skal ikke gaa og fløjte paa Gaden eller have Drengestreger for, som ikke passer sig for en ordentlig Svend, heller aldrig gaa over Gaden barhovedet, uden Jern, Halsdug eller Frakke. Han skal vise enhver ældre Svend, der har levet og erfaret noget, Respekt, indtil han gennem Livet har lært saa meget, at han selv kan gøre Krav paa Agtelse. Han maa ikke tage Arbejde hos en Mester eller tjene sammen med en Svend, der er bleven „gescholten“, d. v. s. har faaet en Plet paa sin Ære, og endnu mindre

modtage nogen „Gruss“ (Understøttelse) af dem. Han skal aldrig høre paa løse Rygter, men forlange Bevis for hvad der bringes til Torvs. Kommer der noget ufordelagtigt frem om en, maa han hellere fortie det, indtil han ved Besked, han maa hellere hjælpe til at gøre ti ærlige end en uærlig efter Haandværks Brug. Ved Fællesdrikken skal han hverken vise sig hoffærdig eller nysgærrig, men hvis han hører, at Mester eller Svende kommer i Strid, skal han give sine forstandige Raad og hjælpe Retten paa Gled.

Ingen vil nægte, at disse Regler er prægede af Alvor, og at de har Betydning som Udtryk for de Standsdyder, man søgte at virkeliggøre ud fra en dybtfølt indre Bevidsthed om, hvad der var det rette.

Der er Stil og Værdighed over Talen, og det samme søgte man ogsaa at fremhæve i de ydre Former, man gav alle Forsamlinger og i det hele ethvert Samvær, som havde faglig Baggrund.

De Møder, der fandt Sted, var i høj Grad ceremonielle, de holdtes for „aaben Lade“, hvad der vil sige, at saalænge Lavsskrinet, hvori Penge og Dokumenter opbevaredes, holdtes aabent, var al Banden og uhøvisk Tale forbudt, og alle Taler skulde fremsiges i en bestemt vedtagen Form, ligesom Paaklædningen skulde rette sig efter gældende Sædvane.

Naar man i vore Dage læser alle disse Regler om, hvormangø Knapper, der skulde være tilknappe, hvorledes Halstørklædet skulde bæres og være bundet, saa maa det huskes, at de for Datiden var Udtryk for Standsværdighed og derfor betød noget for dem, der fulgte dem.

Der var Højtid og Stil over den Form, hvormed Oldgesellen bød den ny optagne Svend den første Pibe eller den første Drik af den fælles „Velkomst“, thi det

betød intet mindre, end at han nu var optaget som Fælle i Kredsen, var bleven dens Kammerat i Liv og Død. Det var ikke tomme Symboler, men fuldgyldige Udtryk for den Troskab, man kunde vente og var forpligtet til at yde.

Lad der saa ogsaa ovenpaa al den Højtidelighed være fulgt et lystigt Gilde, hvor der undertiden blev drukket noget over Tørsten, ingen glemte dog de Pligter, de havde paataget sig overfor hinanden.

Den Stil, der var over en Forsamling for „aabne Lade“, træffer vi ogsaa i de Regler, der foreskrives den rejsende Skorstensfejersvend, naar han første Gang kommer til Herberget i en fremmed By, eller naar han skal søge Arbejde.

Der er en Værdighed over Spørgsmaal og Svar og over de handlendes Optræden, som man slet ikke kan tænke sig nu.

Naar den rejsende Svend er kommen til det fremmede Herberge og har drukket sig en Kande Øl eller to, sender han Bud efter Oldgesellen. Naar denne kommer, udvikler der sig følgende Spørgsmaal og Svar.

Oldgesellen: Med Forlov (Mit Gunst), er der en fremmed Skorstensfejersvend tilstede her.

Den fremmede rejser sig og siger:

Med Forlov, jeg tillader mig det. Jeg skal hilse dig fra alle ærlige Mestre og Svende, hvorfra jeg kommer, og hvor jeg sidst har arbejdet.

Oldgesellen: Med Forlov, har du ogsaa takket alle ærlige Mestre og Svende.

Den fremmede: Jeg tror det, og hvis jeg ikke havde gjort det, vilde jeg vende om og gøre det.

Oldgesellen: Saa skal Du være mig velkommen paa Haandværkets Vegne.“

Opholdt nu den rejsende Svend sig i en By, hvor der

fandtes et anerkendt zünfftigt Lav, samledes han næste Dag med de andre Svende og modtog sin „Geschenk“, oprindelig en Velkomstdrik i højtideligt fælles Lag.

Denne Sammenkomst foregik iøvrigt til at begynde med under lige saa højtidelige Former som det foregaaende Møde med Oldgesellen.

Spørgsmaal og Svar udveksledes efter en Gang vedtagne Formler.

Det samme var Tilfældet, naar en Svend blev „omskuet“ til Arbejde. Dette gik for sig paa den Maade, at Oldgesellen gik rundt til samtlige Mestre i en bestemt vedtagen Orden og forespurgte, om de havde Brug for en Svend. Imedens sad den fremmede paa Herberget og ventede paa Resultatet, og naar Oldgesellen kom tilbage, udveksledes der følgende Repliker:

„Med Forlov, Fremmede, nu har jeg efter dit Ønske og efter min Evne gaet her og der, Gade op og Gade ned. Mestrene takker dig venligst for denne Gang, men den ene har ingen Arbejde, den anden har ingen Døtre, den tredje ved ikke, hvad den fjerde fattes, dog har der været een, som gennem mig som en ærlig Svend vil love dig 14 Dages Arbejde, saafremt Du vil tage til Takke med en fattig Mester.“

Men er der intet Arbejde, siger Oldgesellen:

„Med Forlov, jeg har efter dit Ønske og efter min Evne været hos Mestrene; de siger alle venligst nej Tak og ønsker Dig Lykke paa Rejsen.“

Den fremmede svarer: Med Forlov, jeg takker Dig, Oldgesell, hvis Du eller en af Dine Medsvende i Dag eller i Morgen kommer til mig, skal jeg gøre Gengæld.“

Oldgesellen: „Med Forlov, Fremmede, jeg kan ikke undlade at bringe Dig denne hæderlige Velkomst med Ønske om et godt Arbejdssted eller en lykkelig Rejse. Jeg drikker paa Velgaaende for alle ærlige Mestre og

Svende i denne kongelige, verdensberømte Sø-, Køb- og Handelsstad Kjøbenhavn, paa alle ærlige Mestre og Svendes Sundhed i det hele hellige romerske Rige og i alle omliggende Lande. Jeg drikker paa Velgaaende for alle ærlige Svende, som løber paa Mark og grønne Hede, eller som har til Hensigt at gøre det. Jeg drikker paa Velgaaende for Herbergsfar og -mor, for de Herrer Brødre og Jomfru Søstre, paa Velgaaende for mig og dig og det hele lovlige Kompagni, som her er forsamlet. Jeg haaber, du vil vedblive at være den ærlige Svend, der vil afdække og dække denne ærlige Velkomst for mig og gøre mig Besked i to eller tre Drag foruden af disse to Skænkebægre.“

Det var med saadanne Formler og Regler, at de tyske Skorstensfejersvende, som kom ind i Danmark i det 18. Aarhundrede indførte den i „det hellige romerske Rige“ raadende Haandværksbrug.

De afviger ikke i nogen Henseende fra andre Haandværksregler og indfører i Kjøbenhavn for Skorstensfejernes vedkommende kun, hvad der forlængst havde været kendt for andre Fags vedkommende. Naar der saaledes af Oldgesellen i oven anførte Replikker nævnes, at der kan tilbydes den fremmede Svend 14 Dages Arbejde hos en Mester, saa menes der hermed den fra begge Sider gængse Prøvetid, inden endelig Overenskomst afsluttedes mellem Parterne.

Indførte Skorstensfejerne for saa vidt intet nyt, saa kom de dog med Fordring paa den Anerkendelse og Ligestilling, som de fra gammel Tid havde nydt i Tyskland, men som det nu ogsaa gjaldt om at tilkæmpe sig i Danmark.

Det kneb, som man vil have seet, til at begynde med, og til Tider slog man sig til Taals, men tilfreds med det Lav, Mestrene havde dannet mellem sig indbyrdes, var

Svendene ikke. Det var ikke anerkendt af Hovedlavet i Hamburg, og Svendene havde ingen Rettigheder, de havde ingen selvstændig Lade, den, der eksisterede, var fuldkommen i Mestrenes Varetægt.

Dette kunde de zünftige tyske Svende ikke finde sig i. Man var godt underrettet overalt om, hvad der stred mod Fagets og Standens Ære. Ingen, der havde forbrudt sig mod den, fik Lov til at slippe ustraffet fra det, hvor han saa end rejste hen. Han blev fulgt og eftersporet overalt, hvor han kom hen, indtil Hævnens Time slog.

Hvor stærkt denne Følelse raadede indenfor de københavnske Svende, har man et interessant Vidnesbyrd om i et Brev fra Skorstensfejersvendene i Hamburg, der i Aaret 1818 skriver til Svendene i Kjøbenhavn og underretter dem om, at en Svend, der var tilskrevet dem om, „rigtig var løben i Hænderne paa os“. „Han meldte sig her som fremmed; det første han fik, var et Glas Vand, det andet tørt Brød med Salt, det tredje Prygl. Den fremmede vilde endnu forsvare sig, men saa gik vi alle ind i en anden Stue, hvor han blev lagt over Bænken og fik ikke faa Prygl paa Maasen. Da det imidlertid var Aften, tilstod vi ham Natteleje med den Besked, at han straks skulde begive sig til Bremen og hente sit ærlige Navn, fordi han af samtlige Svende i Bremen var skæmmet som en slet Svend. Desværre har ingen seet ham i Bremen, og derfor beder vi nu samtlige Svende i Kjøbenhavn at gøre det samme ved ham, som vi har gjort.“

Som man ser, blev der gjort kort Justits. Man kan imidlertid gaa ud fra, at naar Aanden endnu var saadan 1818, saa har den ikke været mindre nidkær nogle Menneskealdere tilbage. Derom vidner da ogsaa et Brev, som de københavnske Svende 1777 sendte til Magistraten,

og hvori de meddelte, at de fra „Hovedskænken“ i Hamburg havde faaet Besked om, at de ikke maatte understaa sig i at antage de i Kjøbenhavn udlærte Drengene for Svende, forinden Mestrene havde gjort Rede og Rigtighed for sig, om de virkelig havde et „Amt“ (Lav), og dernæst havde gjort Regnskab for Svendeladen, som havde været i deres Besiddelse i 24 Aar. Forinden disse to Punkter var klareret, kunde de ikke antage de Drengene, som nu havde været i Lære i 8—9 Aar. Hvis de samtykkede heri, vilde de blive ilde medhandlede, naar de kom udenlands, ja endog forbudt at arbejde. De Drengene, som udlærte her og skulde anses for Svende, maatte i lige Maade lide stor Nød og Genvordighed, ja det vilde gaa saa yderligt, at ingen turde tage Arbejde her. Skrivelsen er underskrevet af 10 Svende, hvoraf kun en, Andreas Jensen fra Kjøbenhavn, var dansk, de øvrige tyske.

Usandsynligt er det ikke, at denne Klage er indgivet i Forstaaelse med Mestrene, thi disse klager samtidigt til Magistraten over, at de ikke er Borgere og ikke har kongelige Lavsartikler. Derfor var Svendene studsig og vilde rejse, ingen tysk Svend turde tage Arbejde her, og Hovedskænken i Hamburg vilde ikke anerkende de her udlærte Drengene som Svende.

Kjøbenhavns Magistrat holdt stadig igen. En Skorstensfejer kunde umuligt faa Borgerskab, dertil var Bestillingen i det almene Omdømme ikke anset nok. Derimod kunde der maaske gives dem kongelige Lavsartikler.

Heri var Regeringen enig, og den 11. Februar 1778 udstedtes da de første Lavsartikler for Skorstensfejerlavet i Kjøbenhavn.

III.

LAVSARTIKLERNE

INDRE LAVSFORHOLD

Den Ordning af Skorstensfejervæsenet, som indførtes ved Ansættelsen i 1731 af Nitschke og Becker som Mestre, betød i Modsætning til de tidligere Tilstande en fuldstændig Reform. Tidligere havde Skorstensfejerner næppe haft noget fast Distrikt, som de havde Ansvaret for at passe. De havde maattet være til Tjeneste for den, der kaldte paa dem, naar de ligesom Skraldemændene vandrede paa Gaden og gav til Kende, at nu var de der.

Nu fik de to ny ansatte Skorstensfejermestre deres bestemte Distrikt, fik fast Bopæl og et delvist Ansvar for, at alt var i Orden. Skorstenene skulde fejes, og der skulde af Skorstensfejerner føres Bog over, hvornaar det blev gjort, saa at der kunde føres virksom Kontrol.

Derved steg Skorstensfejernes Arbejde, og det viste sig da ogsaa, at i Længden kunde to Skorstensfejere ikke klare Fejningen.

I 1748 blev Byen derfor inddelt i tre Distrikter, og en ny Mester ved Navn Gotfried Glice blev antaget. Distrikterne deltes saaledes mellem dem, at Nitschke fik følgende Kvarterer under sig: Snarens, Vester, Nørre og Klædebo Kvarterer. I. M. Becher*) fik Frimands, Køb-

*) Ved Bechers Død 1754 gik Frimands Kvarter over til Nietsche.

mager, Rosenborg, St. Annæ Øster og St. Annæ Vester Kvarterer og G. Glicce Øster, Strand og Christianshavns Kvarterer. Samtidigt indskærpedes det, at enhver, som beboede Gaard eller Hus, enten som Ejer eller Lejer skulde sørge for, at Skorstenene fejedes forsvarligt og derom i Tide advare vedkommende Skorstensfejer, saafremt de ikke vilde ifalde Straf efter de gældende Love. De tre Skorstensfejere maatte ikke gøre hinanden noget Indpas i deres Arbejde, og de skulde ligesom hidtil føre Bog over hvert enkelt Hus' Skorstene i deres Distrikter, og naar de blev fejede. Naar nogen forsømte at lade Skorstenene feje, skulde de melde det til Magistraten og Brandsessionen.

Ved Brandordningen for Kjøbenhavn af 9. Maj 1749 paalagdes det dem at holde saa mange Folk, „som Byens Indvaanere til Fornøjelse og uden Paaklage kan betjenes med“. De skulde være forpligtede til „alle og enhver, som deres Tjeneste behøve, efter Begæring i deres Huse at besøge, og baade aarle og silde villigen og uden Ophold betjene.“

Mødte Skorstensfejeren ikke straks, naar der sendtes Bud til ham eller stillede de fornødne Folk til at feje, ifaldt han en Bøde paa 2 Rdlr., medmindre han kunde bevise, at han paa samme Tid var optaget andet Sted, uagtet han havde gjort sig Flid derfor og ellers var forsynet med saa mange Folk, som han burde holde. Fejede de ikke Skorstenene forsvarligt, ikendtes de en Bøde paa 10 Rdlr. Derfor skulde Mestrene ogsaa have flittigt Tilsyn med deres Folk og staa til Ansvar for dem.

Hvorledes Forholdet til Folkene har været i alle Enkeltheder, ved vi intet nærmere om. At de har boet hos Mestrene, og at alt mellem dem og Svendene har været patriarkalsk ordnet, er der ingen Tvivl om, heller ikke om, at Svendene har haft deres Lade og Sammenkom-

er givet. Det fremgaar bl. a. af den Lade, Lavet benytter den Dag i Dag, og som er forsynet med Christian VI.s Navnetræk.

Nogen særlig regelmæssig Forretningsgang har dette Lav imidlertid næppe ført. Bøger eller Papirer af nogen Art er i hvert Fald ikke bevaret. Men hvor meget eller hvor lidt man nu end har gjort ud af det, saa meget maa staa fast, at Svendene ikke har anset Mestrenes Lav for gyldigt i zünftig Forstand.

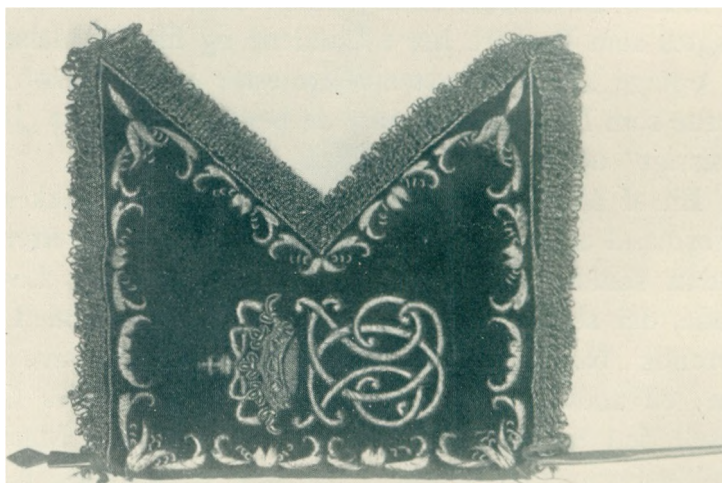
Hvad der særlig har givet Anledning til, at de som foran omtalt i 1777 klager til Magistraten over, at de ikke anerkendes af deres Hovedskænk i Hamburg, ved vi ikke noget om nu, men at deres Klage maa have haft en vis Vægt, kan man skønne af, at nu endelig fik Skorstensfejerlavet i Lighed med de andre bestaaende Haandværkerlav deres kongelige Lavsartikler.

Mestrene i Lavet var da tre, nemlig Gottfried Glice, Gottfried Pfeiffer samt Samuel Starinsky.

Disse Lavsmedlemmer skulde efter Artiklerne betragtes som Borgere her i Landene og fik Tilladelse til at optage andre Skorstensfejermestre i Provinskøbstæderne som Medlemmer, naar de beviste, at de var „lavs-mæssigt“ udlærte.

En af Mestrene skulde af Magistraten beskikkes til „Formand og fungere som saadan i to Aar, hvorefter en anden skulde udvælges. Han skulde opbevare Lavets Lade, der skulde være forsynet med tre Laase med tilhørende Nøgler, hvoraf Oldemanden skulde have den ene, en anden Mester den anden og Svendenes Oldgesell den tredje. En Gang om Aaret i Juni Maaned skulde Formanden aflægge Regnskab og modtage Kvittering af de andre Mestre for dets Rigtighed.

Kun danske, norske eller holstenske Drengene maatte antages i Lære. Der skulde oprettes Kontrakt, og Lære-

Faner til tidligere Velkomst.

tiden strække sig over et Tidsrum fra 4 til 6 Aar. Efter Læretidens Udløb var den unge Svend forpligtet til at blive i Læremesterens Arbejde et Aar, om denne ønskede det.

Naar en fremmed Svend ankom til Byen, skulde han henvende sig til Formanden og efter Tur omskikkes til Mestrene om Arbejde.

Enhver Mester skulde betale 4 Skilling om Ugen i Tidepenge og hver Svend 2 Skilling, som Mesteren skulde indeholde af hans Løn til Indlæggelse i Laden.

Svendenes Vandretid skulde være henholdsvis medio Maj og 1. November. Til disse Tider kunde Mestre og Svende opsigte hinanden gensidigt med to Maaneders forudgaaende Varsel. Imidlertid stod det begge Parter frit for ogsaa at tage Afsked fra hinanden udenfor disse Tider, dog skulde Mesteren, hvis han opsagde en Svend, give ham fuld Ugeløn, selvom Afskeden skete paa den første Dag i Ugen, hvorimod Svenden ingen Ret havde til nogen Ugeløn, om det var ham, der tog Afsked en af de sidste Ugedage.

Ingen Svend maatte tage Arbejde hos en Fuser eller ulavsmæssig Skorstensfejer. Gjorde han det, maatte han bøde 4 Mark i Mulkt. Tog en Mester en saadan Svend i Arbejde, var han pligtig til straks at afskedige ham samt til at betale en Bod paa 1 Rdlr. til Lavskassen.

Ingen Svend maatte udeblive fra sin Mesters Hus længere end til Kl. 10 om Aftenen ved Sommertid og til Kl. 9 Aften om Vinteren. Overtrædelse heraf kostede 1 Mark i Bøde. Udeblev en Svend hele Natten, skulde han anmeldes for Politimesteren for efter Omstændighederne at straffes.

Svende og Drengene skulde forføje sig til Arbejdet efter Mestrenes Anvisning og maatte ikke i Arbejdstiden

spasere eller søge Værtshus, og endnu mindre under deres Arbejde vise sig drukne eller beskændede.

Noget særligt nyt er der ikke i disse Artikler. De har i alt væsentligt kun sat en allerede bestaaende Tilstand

Skorstensfejervaaben i indlagt Sølv paa Lavets Lade.

paa Papiret. Det karakteristiske ved dem er Regeringens Aerkendelse af og Eftergiveness overfor de zünfftige Fordringer fra Svendenes Side. Dem skyldes saaledes aabenbart Bestemmelsen om, at der kun maatte arbejdes hos Lavsmestre og den deraf følgende Ordning, at „lavsmæssige“ Mestre i Købstæderne kunde indskrives i Lavet i Kjøbenhavn.

Men ellers har de nye Artikler hverken skabt nyt

Liv eller ny Aand indenfor Lavet. Man kan se det ved at gennemgaa den fra 1778 førte Protokol. Denne er blottet for enhver „Begivenhed“. Aar ud og Aar ind er det tørre enslydende Beretninger om Ind- og Udskrivning af Dreng og om Ladens Beholdning af Penge.

Den første Oldermænd eller Formand, som han kaldes,

Lavets Lade.

var Samuel Starinsky, der havde 3 Svende og 3 Dreng. De to andre Mestre var Gottfried Pfeiffer med 3 Svende og 2 Dreng og Christian Glicce (aabenbart en Søn af Gottfried Glicce) med 2 Svende og 3 Dreng.

Saavidt man kan se, var de fleste Svende Tyskere. De synes dog ikke at spille nogen fremtrædende Rolle i Lavets Liv, især efter at dette nu maatte ansees for fuldtud zünftigt. Kun en enkelt Gang forekommer i Regnskabet en Notits om, at tre Svende, nemlig Johan Lauffer fra Hamburg, Johan Wollfgang Schumann fra Nürnberg og Gottlieb David Bosse fra Danzig har faaet og betalt en Bøde paa 1 Mark for „Nattesvir“.

Et ejendommeligt Exempel paa Lavets nye zünfftige Karakter er det ogsaa, at der foruden en enkelt Provinsmester nu ogsaa optages ikke saa faa svenske Mestre. At der her er Tale om Fordringer fra Svendenes Side, der har medført, at ogsaa Mestrene i Sverige har maattet føje sig for de zünfftige Regler er udenfor al Tvivl. Det bemærkes da ogsaa udtrykkeligt, at Optagelsen af de svenske Mestre er skeet, for at de kan ind- og udskrive Lærlinge, og for at disse kan blive anset for lige berettigede med de kjøbenhavnske.

Men udover dette synes der absolut intet at være sket i Lavet. Dette kan nu heller ikke forundre, eftersom Skorstensfejerlavet var vidt forskelligt fra de andre Haandværkslav. Det var et lukket Lav, eftersom Magistraten bestemte, hvor mange Medlemmer, der skulde være, hvor stort et Distrikt, de skulde passe, og hvad de maatte tage for deres Arbejde. Konkurrence fra Fuskere var udelukket.

De andre Lavs bitre Kampe for at holde paa deres Eneret kendtes ikke. Skorstensfejerne havde deres faste Indtægt, som de kunde beregne fra Aar til Aar, var aldrig undergivet Konjunktursvingninger, havde ingen Nød for Materialier. Kort sagt, de var mere at ligne ved faste Funktionærer end ved frie Haandværkere.

Dog manglede endnu Adgangen til at blive optaget som Borgere og blive anerkendt blandt det øvrige Borgerskab som fuldgyldige. Det var jo nok gentagne Gange bleven udtalt i kongelige Resolutioner, at de skulde betragtes som Borgere, men den formelle Anerkendelse var dog aldrig kommen. Nu, efter at de havde faaet de kongelige Lavsartikler af 1778, mente Mestrene, at Tiden var kommen til at give dem Borgerbrev. Magistraten var dog ikke villig til at gaa med hertil, uagtet der fra Magistraterne i Berlin, Dresden og Breslau forelaa Udtalelser

Skilte til en nu forsvunden Svendevelkomst.

om, at Skorstensfejterne i disse Byer havde Borgerskab, og de derværende Lav erklærede, at en Svend herfra ikke vilde blive anerkendt i Tyskland, saafremt de københavnske Skorstensfejermestre ikke fik Borgerret. 1779

Krus tilhørende Skorstensfejersvendene.

ansøgte de om Borgerskab ikke mindre end to Gange. Paa begge Andragender fik de nej. Afslagene synes dog ikke at have afskrækket dem. Den 22. Marts 1780 kom de for tredje Gang med en Ansøgning, hvori de blandt andet anførte, at de stadigt maatte høre den Bebrejdelse, at de, „der holder Skarn- og Natvogne og andre af de ringeste Professioner, saasom Øltappere, Spækhøkere,

Lycestøbere o. desl. er langt bedre end vi, hvis Profession dog er højst fornøden og uundværlig.“

Magistraten stillede sig paany afvisende og udtalte i sin Indstilling til Kongen, at der lige saa lidt nu som de foregaaende Gange var Grund til at gaa ind paa Skorstensfejernes Ønske. Der var heller ingen Grund til at tro, at Lavet, som det anførte, ingen Svende skulde kunne faa. Magistraten formentede derfor, at der ligesom tidligere burde gives Afslag.

I Kancelliet, hvor Sagen var til Behandling, var man baade for og imod, men der viste sig dog et lille Flertal for at gaa ind paa Skorstensfejernes Andragende, og Resultatet blev derfor en kongelig Resolution af 18. Oktober 1780, hvorefter de fik lige Borgerret med andre.

I den almene Bevidsthed synes der da ogsaa efterhaanden at være foregaaet en Forandring i Betragtningen af Skorstensfejerstillingen. I Kjøbenhavn var der i hvert Fald ikke længer nogen, der sidestillede den med Natmandsgærningen. Ude paa Landet kunde det endnu af og til være galt, skønt ogsaa her var Skorstensfejeriet helt og holdent bleven en selvstændig Bestilling, der intet havde med den foragtede Renovationsgærning at gøre, uagtet man vedblev mange Steder at kalde dem Natmænd og se paa dem som mindre agtede Væsener. Endnu i Aaret 1801 maa Stiftsbefalingsmanden i Sjælland udtale, at nogle „Natmænd“, som ikke havde villet bistaa Skarpretteren, heller ikke var forpligtede dertil, fordi de alene ernærede sig ved Skorstensfejeri og derfor ikke kunne være forbundne at assistere ved Executioner.

Ved Overgangen til det 19. Aarhundrede synes da den tidligere Deklassering at være hævet, selvom der endnu hist og her var en Smule tilbage deraf i Sindene.

Det, der vel ogsaa har bidraget sit dertil, er den Omstændighed, at Skorstensfejermestrene i hvert Fald i

Krus, tilhørende Skorstensfejerlavet.

Kjøbenhavn var ligesaa godt om ikke bedre stillede i økonomisk Henseende end de fleste andre Haandværksmestre. Selv med den af Øvrigheden fastsatte Takst synes der at have været god Fortjeneste, ogsaa af den Grund, at Byen stadigt øgedes med nye Bygninger og Konkurrence var udelukket.

Da nu ogsaa Forholdet til Svendene, efter at disse havde faaet deres zünftige Ønsker opfyldte, synes at være i Orden, var der al Aarsag til at tro, at Faget kunde faa en rolig Tilværelse.

Dette synes ogsaa at være Tilfældet. Ved Brandforordningen af 1. November 1805 lodes Skorstensfejertaxterne urørt, saaledes som de havde været siden Lavets Oprettelse, og ved Kgl. Resolution af 18. Marts 1818 blev det bestemt, at en Enke efter en afdød Mester maatte fortsætte Skorstensfejrestillingen, naar blot hun holdt en paalidelig Svend, der kunde paatage sig Ansvaret.

Saaledes synes Skorstensfejrestillingen saa smaat at omdanne sig til et lille Fideicommis, der sikkert en Families rolige og tilfredse Udkomme. Over et kvart Aarhundrede fik Skorstensfejrerne Lov til at sidde stille og uforstyrret i Embedet. Men saa begyndte ogsaa for dem de urolige Tider.

IV.

ANGREB OG REFORMER

I Aaret 1824 synes den vise Magistrat at have faaet Øjnene op for, at Skorstensfejrmestrene tjente for meget. De udtalte da, at Betalingen, der stadigvæk stod paa 10 Skilling, var altfor høj og burde nedsættes til 4 a 5 Sk. Saa galt gik det dog ikke i denne Omgang, thi efter at Spørgsmaalet havde været under Drøftelse i tre Aar, blev Taksten ved kongelig Resolution af 7. September 1827 kun nedsat til 8 Sk. for første Etage. Men efter at man først havde faaet Blod paa Tanden, nøjedes man ikke hermed. Blandt de 32 Mænd, Datidens Borgerrepræsentation, var der Stemning for paany at sætte Taksten ned med ikke mindre end to Skilling, men her holdt Kanceliet igen og fandt, at Billighedshensyn talte for at nøjes med 1 Skillings Nedgang, og ved en ny kongelig Resolution af 21. August 1835 bestemtes da Taksten til 7 Skilling.

Men ret længe blev man heller ikke staaende herved. 1840 havde Kjøbenhavns By faaet en ny Forfatning og en ny Borgerrepræsentation, i alt væsentligt udgaaet fra Grundejerne, og det er da let forstaaeligt, at disse paany tog sig paa at undersøge Skorstensfejerforholdene.

Uagtet Distrikternes Antal siden forrige Aarhundrede var steget til 5, fandt man dog, at de enkelte Mestre havde for stor en Indtægt. Siden 1824 var Skorstenenes Antal i Byen steget fra 22 851 i 59 074 Etager til 23 817

Skorstene i 61 216 Etager. Skorstensfejernes Indtægter var derved, som det blev udtalt 1843 i en Erklæring fra et Udvalg, sammensat af saavel Magistrats som Borgerrepræsentations Medlemmer, steget meget betydeligt. Skorstensfejeriet var en lukrativ Bestilling, uden Tvivl lidet byrdefuld. Der var ingen Grund til, at Indbyggerne

Dekorative Arbejdsjern, tilhørende Skorstensfejersvendene.

skulde give større Betaling end passende var. De enkelte Mestres Indtægt var forholdsvis altfor stor.

I 1.	Distrikt	opgjordes	den	til	2 738	Rdlr.
- 2.	—	—	—	-	3 180	—
- 3.	—	—	—	-	4 404	—
- 4.	—	—	—	-	3 285	—
- 5.	—	—	—	-	2 844	—

men i Virkeligheden var de enkelte Mestres Indtægt langt større, mentes der. Oldermænden for Lavet søgte vel at dæmme op for Bevægelsen, navnlig fremkom han med Be-

regninger over Udgiften, især ved Svendeholdet, som Udvalget ikke vilde godkende og endog erklærede for grundfalsk. Noget lignende havde Lavet forsøgt i 1835 forud for den forrige Nedsættelse, og det var derfor et taktisk Fejlgreb at gentage Manøvren. Oldermænden gjorde op, at

To Skorstensfejersvende og 1 Lærling.

hver Svend og Dreng gennemsnitligt kostede Mesteren 190 Rdlr. om Aaret, og at hver enkelt Mesters gennemsnitlige aarlige Udgift var 1330 Rdlr. Udvalget mente at kunne godtgøre, at Udgiften højst var 1200 Rdlr., især da Svendelønnen kun var 1 Rdlr. om Ugen, og Svendetallet i 1843 var det samme som i 1824. En Gennemsnitsindtægt pr. Mester af 1800 Rdlr. var mer end rigelig, hvad den vilde blive, naar Taksten nedsattes til 6 Skilling. I Virkeligheden

burde man gaa helt ned til 5 Skilling, idet en Gennemsnitsindtægt af 1300 Rdlr. maatte betragtes som anstændig for en Haandværker. For ikke at gaa for stærkt ned paa en Gang, vilde man dog nu nøjes med en Nedsættelse til 6 Skilling, og dette blev ogsaa bestemt ved kgl. Resolution af 18. Oktober 1845, hvori det dog udtaltes, at om 5 Aar skulde det undersøges, om man kunde gaa ned til 5 Skilling. Samtidig ophævedes den gamle Ret for en Enke til at blive siddende i Bestillingen, idet det paalagdes hver ny udnævnt Mester at udrede en Enkepension paa 100 Rdlr. aarlig, saafremt

hans Formands Enke endnu var i Live ved Tiltrædelsen.

Dette var en betydelig Nedgang og et ikke ringe Nederlag for Lavet, men værre blev det, da man henvend den nævnte 5 Aars Periodes Udgang paany begyndte at tage fat paa Taksten.

I 1849 opgjordes det, at Indtægten i hver af de 5 Distrikter stillede sig saaledes:

1.	Distrikt	49 159	Etager	a	6	Sk.	3 072	Rdlr.	42	S.
2.	—	52 065	—	-	-	-	3 254	—	6	-
3.	—	67 344	—	-	-	-	4 209	—	—	-
4.	—	66 965	—	-	-	-	4 185	—	30	-
5.	—	52 822	—	-	-	-	3 301	—	36	-

Atter denne Gang begik Lavet den Fejl at opgive urigtige Tal. Det opnaaede da ogsaa, at det nedsatte Udvalg udtalte, at Skorstensfejernes Opgivelser var i høj Grad overdrevne og ubeføjede, bl. a. naar de opgav Udgifter til særlig Skriverløn og til egen Pige for Folkene.

Resultatet blev da ogsaa, at Taksten paany ved kgl. Resolution af 11. November 1851 nedsattes til 5 Skilling pr. Etage.

Hermed standsede foreløbigt Bevægelsen mod Lavet, og der paafulgte nu atter et forholdsvist langt Tidsrum, hvor der herskede Fred og Ro, og

1 Skorstensfejersvend.

hvor der kun nu og da skete lidt Forandring ved, at der paa Grund af Ejendommenes Forøgelse føjedes nogle Distrikter til. 1861 kom saaledes 6. Distrikt til og derefter jævnt hen i de følgende Aar flere og flere, indtil man i Begyndelsen af Firserne endte med 12 Distrikter.

V.

FORHOLD TIL SVENDENE

Naar Distrikternes Antal i forrige Aarhundrede jævnt hen forøgedes, skyldtes det ikke blot Byens Vækst, der især tog Fart efter Fæstningsterrænets Opgivelse, men ogsaa et vist Hensyn til Svendene. Indrømmes maa det jo, at naar Antallet af Svende og Drengene var ca. 5 Gange større end Mestrenes, maatte Forfremmelsesudsigterne for hine ikke kunne betragtes som særlig lyse. En Del Svende gik vel til Provinserne, efterhaanden som man derude søgte faguddannede Folk, men selv med denne Udvej var Svendestillingen ikke særlig god. Noget hjalp det naturligvis, at man indenfor Faget endnu opretholdt de gamle patriarkalske Forhold, der bestod i, at Svendene fik Kost og Logis hos Mesteren, og at det kun var ganske undtagelsesvis, at en Svend var gift. De fleste Svende var løse og ledige Personer, der ikke var groede fast i Pladserne, men tværtimod som vandrende bevægede sig frit over hele Danmark og Tyskland, snart i Arbejde her, snart der. Noget egentligt Proletariat, der var bunden til Stedet, dannede Skorstensfejersvendene derfor ikke, tværtimod fornemmer man nu og da en vis Opposition hos dem, der dog aldrig antog stærke Former. Antydning af en saadan har vi i en Meddelelse om, at Oldermannen 1836 overrakte Oldgesellen nogle „Punkter for at skaffe bedre Orden mellem Svendene.“ Hvad „Punkterne“ gik ud paa, er der desværre intet opbevaret om.

Det er forholdsvis sent i Sammenligning med andre

Fag, at vi hører noget om Utilfredshed blandt Skorstensfejersvendene med de økonomiske Kaar. Det sker først i Fyrerne og Halvtredserne. Svendene klagede da over, at deres Ugeløn kun var 1 Rdlr. Men dette imødegik Mestrene ved at anføre, at Svendene ganske havde glemt Biindtægterne ved Fejning og Rengøring af Kakkelovne med Rør, Bage- og Komfurovne samt Koge-Indretninger og i det hele slet ikke havde nævnt Drikkepengene, de fik, navnlig ved Nytaar, hvor de efter gammel Skik havde Ret til at gaa rundt i de enkelte Huse og ønske „glædeligt Nytaar.“

Noget Resultat fik Svendene derfor ikke i første Omgang, men en Gang i Bevægelse holdt de ikke op, og i 1854 androg de om en Forøgelse af Distrikterne. En saadan strandede dog paa Modstand fra Brandkommissionen, og først 1861 kom der som foran nævnt et nyt Distrikt til. Svendenes Løn var dog i Aarenes Løb bleven forøget, men til Gengæld maatte de finde sig i, at deres „Nytaar“ blev afskaffet ved Bekendtgørelse af 24. Maj 1861. Ophævelsen af Drikkepengene var dog i Virkeligheden kun sket paa Papiret. Ganske vist var Ejerne ikke længer forpligtet til at betale saadanne, men Sædvanen holdt sig dog i lange Tider derefter og er vist egentligt først helt bortfalden i den allersidste Menneskealder.

Trods bedre Kaar for Svendene og en forholdsvis Slappelse af den gamle strenge Disciplin, vedblev Forholdet mellem Mestre og Svende dog i det store og hele at hvile paa det gamle patriarkalske Grundlag, saa at Svendene stadigt blev boende hos Mesteren og fik Kost og Logis hos ham.

En medbestemmende Grund hertil laa i, at Mesteren var nødt til at have Mandskab ved Haanden, ifald hans Hjælp paakaldtes ved Skorstensild eller andre pludseligt

indtrædende Tilfælde. Hvad der ogsaa bidrog sit til at vedligeholde de gamle Forhold var selve Arbejdets Natur. Selvom Svenden følte sig aldrig saa zünftig, smeltede han dog ikke i Interesser sammen med de andre Fags Svende. Han kunde ikke som disse pege paa direkte Resultater af sine Hænders Gærning, der kunde gøre ham bemærket udadtil. Og hvor megen teknisk Uddannelse og legemlig Færdighed, der end var forbunden med Faget, det man mest lagde Mærke til var dog den sorte sodede Svend, som det ikke var godt at komme i altfor nær Berøring med. Selve Skorstensfejerdragten i al sin efter Faget tilpassende Særegenhed var ogsaa noget, der skilte, selvom den paa sin Vis gjorde sit til at styrke Skorstensfejerens Selvfølelse. For netop med Hensyn til den gjaldt Traditionen strængt. Enhver Svend maatte bære sin høje sorte Silkehat, have Dragten udstyret med alle de Enkeltheder, som nu en Gang hørte en ret Skorstensfejersvend til.

Den stærke Traditionsbundethed førte ogsaa med sig, at Svendene langt længer end noget andet Haandværksfag fastholdt de gamle zünftige Sædvaner og Skikke. Endnu til langt ned i forrige Aarhundrede foregik de udlærte Drenges Optagelse blandt Svendene paa tysk og efter det gamle Ceremoniel.

Svendenes Liv var da baade i ydre og indre Henseende stærkt bundet. Selv en gift Svend maatte som Regel forpligte sig til at opholde sig i Mesterens Hus i hvert Fald hver anden Aften og Nat. Den ugifte Svend maatte naturligvis paa samme Vis underkaste sig den hjemlige Disciplin. Han maatte som Regel dele Værelse med Drengene, selvom han selvfølgelig var noget mere frit stillet end disse. Dog Arbejdstiden var haard og ofte lang. I Almindelighed maatte man op om Morgenen Kl. 4 for at begynde paa Arbejdet; havde Mesteren store

offentlige Bygninger i sit Distrikt, begyndtes der ofte paa Arbejdet ved 1, 2 Tiden om Natten. Ved Middagstid kom man hjem og fik efter en foreløbig Rensning Middagsmaden serveret, og efter et kort Hvil gik det saa løs igen til langt ud paa Dagen.

Men var Arbejdet haardt for Svendene, var det endnu værre for Drengene. Foruden selve det faglige Arbejde maatte de efter almindelig Skik og Brug deltage i alt forefaldende husligt Arbejde. Læretiden var som Regel meget lang, tit 8 Aar, hvad der blandt andet havde sin Grund i, at Faget i hvert Fald i ældre Tid hyppigt rekruteredes af Dreng, der hørte under Fattigvæsenets Forsorg og derfor var ude af Stand til selv at afholde den ringeste Udgift i Læretiden som f. Ex. til Klæder. Skulde Mesteren forsyne Drengen med dem, maatte han have Gengæld paa anden Maade, og det skete da ved den lange Læretid. Der var ingen, der tog Hensyn til Fattighusdreng, ofte sattes de til Faget, uden at nogen spurgte dem derom i Forvejen. De udpegedes ganske simpelt dertil af Overlæreren i Fattigskolen. Vant som de var til at blive hundsede som Børn, kunde de naturligvis nok taale en Del som halvvoxne Dreng, men noget helt muntert Liv var det sikkert ikke altid at være Skorstensfejdreng. Søvn fik de ikke meget af og heller ikke altid Mad nok. Prygl vankede der for et godt Ord baade af Mester og Svende. Naturligvis kuede dette som Regel ikke en rask Dreng, udviklede snarere hos ham Haardførhed og Dristighed. Det kunde nok tiltale ham at vise sin Smidighed ved at balancere paa Tagene uden at blive svimmel. Der kunde ogsaa hos Dreng, der hos Mester ikke var altfor vante til god eller rigelig Kost, udvikles en færm Udspekulerthed efter at skaffe sig et lille Supplement, naar Lejligheden bød sig. En ældre Mester fortæller som Exempel herpaa følgende. En Ef-

termiddag var han af Mesters Kone sendt ud til en af dennes Slægtninge med en Krukke Grønkaal med tilhørende Flæsk. Da Turen var temmelig lang, tog Drengen sig et lille Hvil undervejs paa en Trappegang, men mens han sad der, duftede Grønkaalen saa sødt op i Næsen paa ham, at han ikke kunde modstaa Fristelsen til at dyppe Fingrene ned i Krukken og fiske et lille Stykke Flæsk op. Sulten som han var, gled det ned, og Smagen var saa god, at det lidt efter gik lige saa med de andre Stykker. Da de var spist, faldt det ganske naturligt bagefter at slubre Grønkaalen i sig, ved at sætte Krukken for Munden og tømme den. Men nu var jo gode Raad dyre. Hvordan klare sig over for Mester og Madammen? Jo, da han kom ud paa Gaden, „gled han“, slog Krukken i Stykker, og saaledes „spildtes“ selvfølgelig hele Indholdet. Med den Efterretning vendte han hjem til Mester og tog naturligvis som en Helt de Prygl, der fulgte paa. Grønkaalen havde han jo faaet, og dermed var han tilfreds.

Saaledes dannede da baade Svende og Drengene i mange Henseender en Klasse for sig, hvad der bl. a. ogsaa gav sig Udslag i de store Fester, der holdtes, naar de nye Svende optoges. Det var ikke blot Ceremonierne, der ogsaa længe opretholdtes blandt Mestrene, som forenede dem, men ogsaa Festens Længde. To Dage, den ene til Gilde paa Herberget, den anden til Skovtur og Bal, var det mindste, der kunde være Tale om.

Ogsaa Mestrene indtog en Særstilling i Sammenligning med de andre Fag. Det, at de i saa godt som alle Forhold var Magistraten undergivet, gav dem Præg af kommunale Funktionærer og stillede dem i hvert Fald udenfor den Haandværkerstand, de socialt hørte sammen med. Lavet deltog ikke sammen med den i Modstanden mod Næringsfriheden eller i andre Fællesbe-

vælgelser. Dog loyalt var Lavet altid. Det deltog i den offentlige Glæde sammen med den øvrige Borgerstand, da Prins Frederik (VII) formæledes med Frederik VI.s Datter, Prinsesse Vilhelmine, og anskaffede i Lighed med andre Lav en Fane for at deltage i Processionen. Ogsaa i Krigsaaret 1848 gav de deres Bidrag ligesom alle andre, Mestrene 150 Rdlr., Svendene 50 Rdlr.

Men den Afsondrethed, der ellers er karakteristisk for Skorstensfejrefagets Mestres og Svendes, har paa sin Vis bidraget til, at de gamle Traditioner har holdt sig længere blandt dem end hos andre Fag. Ligheden i Uddannelse og i Kaar, dette, at der ikke gaves den enkelte nogen særlig Lejlighed til at udmærke sig i faglig Retning fremfor de andre, den fælles Underordnethed under Magistrat og Brandvæsen, alt dette har medført, at der indenfor Skorstensfejrefaget har holdt sig en egen gammeldags Standsfølelse, der paa mange Maader giver sig tiltalende Udslag, f. Eks. i et stærkt Kammeratskabsforhold og Vedligeholdelsen af et eget Standsideal. Endnu til langt hen mod Slutningen af forrige Aarhundrede vedligeholdtes de gamle Optagelsesceremonier for de udlærte Drengene omend i en lidt afbleget Form (Se Bilag IV).

Raskhed, Dristighed, Vovemod er Dyder, der prises og holdes i Ære indenfor Faget. I gamle Skorstensfejervisere fejres ofte den tappe Svend, der uden Hensyn til sit eget Liv, trodser Ild og Røg for at frelse sine Medmennesker.

Intet Under da, at Skorstensfejeren, trods sin sorte Dragt, tilsyneladende altid har indtaget en fremragende Plads i alle Pigers Gunst. Skal man tro de gamle Viser, har han kun behøvet at komme og se for at sejre.

»Hver en Pige nær og fjærn,
holder os i Ære,«

hedder det i en saadan Vise.

Man behøver kun at spørge hans Pige, thi om Aftenen, naar han har vasket det sorte af, saa er han rød og hvid som en Engel. „Hvorledes skulde hun ellers ha' mig saa kær?“

„Han er jo Husets Skytsaand“, hedder det. „Klavrer behændigt som en Gacelle op paa Tag og Tind. Og er han ved Maalet, udtaler han sin Velsignelse over Hus og Arne og sit „Singot“ til alt, hvad der kommer i Gryde eller paa Pande. Fra Skorstenens Top jodler han glad og dristig sin Sang ud over Tagene og leer ad „de arme Insekter, der hiver og slider forneden“. Dog, i Farens Stund er han deres Redningsmand. Saa seer man ham som den reddende Engel styrte fra Tag til Tag gennem Flammers og Bjælkers Brag. Han svæver paa sittrende Stiger, hilst af jublende Skarer, for han bærer den skælvende Olding paa sin Skulder og den smilende Glut i sin Arm. Men naar Em og Glød er slukket, sniger han sig glad og tilfreds hjem uden Krav paa Løn eller Ros.

De sorte Skorstensfejere er raske Svende. Om Morgen, før Solen skinner, er de paa Tærne, og saa gaar det fra Hus til Hus, nu og da ogsaa til en lille Lækkerbidsken, som Kokkepigen har gemt til Svenden.

»Kaum sind wir aus dem Haus gegangen,
Erblickt Madame der Köchin Wangen
Und ruft erstaunt: Mein Gott, Marie,
Wie im Gesichte schwarz ist sie?

Die Köchin, so in Angst genommen,
Und wissend, wie der Bart gekommen,
Steht nun verlegen, schüchtern da: —
»Der Schornsteinfeger wår mir nah!«

VI. INDRE LAVSLIV

Det følger af Skorstensfejernes Stilling som en Art offentligt ansatte Funktionærer, at den økonomisk-tekniske Udvikling, der har grebet saa dybt ind i det øvrige Haandværks Forhold, ikke har berørt Skorstensfejeriet som Fag. Det er som Haandværk det samme som den Dag, Lavet blev til. Lavets indre Forhold har derfor heller ikke været udsat for de Rystelser og de Forandringer i Styrelsesformerne, som har været nødvendige i andre Sammenslutninger. Næringsloven, som ganske ændrede Grundvolden for alle de andre gamle Lav, fik ingen Indflydelse paa Skorstensfejerlavet. Det havde stadig den samme Opgave som fra først af at være de officielle af Magistraten udnævnte Skorstensfejeres Organ. Det, der blev at gøre for Lavets Styrelse, var da faktisk kun at styre dets Pengesager og at ind- og udskrive Lærlingene. Om stort andet beretter den førte Lavsprotokol heller ikke. Noget personligt Præg fik Lavets Styrelse derfor ikke. Man skulde efter Protokollen tro, at Lavet og dets Medlemmer i det hele taget slet ikke havde beskæftiget sig med nogen af alle de Takstnedsættelser eller Distriktsudvidelser, der fandt Sted. Bogen er i hvert Fald fuldstændig tavs derom. Men naturligvis har man drøftet disse Sager, derom kan der næppe være Tvivl, blot har man intet sagt i Møderne, der jo lige til 1862 skulde overværes

af en Magistratsperson, men overladt til en Jurist at føre Lavets Mening i Pennen.

Efter Næringslovens Ikrafttræden var Skorstensfejrelavet en selvstændig Organisation ligesom enhver anden Forening. Den eneste Virkning, man sporer heraf, er imidlertid blot den, at Møderne ikke længer overværes af noget Magistratsmedlem. Det officielle Referat i Protokollen er lige saa kortfattet og indholdsløst som tidligere. Alligevel maa der være foregaaet noget bag Kulisserne, idet Protokollen for den 19. April 1875 melder, at der var bleven afsluttet en Overenskomst mellem Kjøbenhavns Skorstensfejere indbyrdes, der var bleven underskrevet og forseglet og overgivet Oldermændene til Opbevaring i Laden. Denne Kontrakt bestemte, at saafremt en anden Skorstensfejer end Distriktets udførte Arbejdet indenfor dette, skulde Betalingen afgives til vedkommende Distrikts Skorstensfejer, der normalt vilde have oppebaaret den paagældende Indtægt.

Senere er denne Kontrakt rettet til, at kun den halve Del af Taksten afgives.

Naar disse Bestemmelser ikke er optagne i Protokollen, er Grunden maaske den, at de ikke havde nogen Interesse for Provins-Skorstensfejere. Disse var jo nemlig fra gammel Tid stadigt for de flestes Vedkommende Medlemmer af Lavet for at kunne faa deres Lærlinge ind- og udskrevet.

Efter Næringslovens Ikrafttræden havde dette Forhold imidlertid ikke længer Betydning. Indtil vi fik Lærlingeloven var Forholdet mellem Mester og Lærling jo et fuldstændigt privat Kontraktsmellemværende, og det synes ogsaa, som om de deraf følgende løse Tilstande har øvet deres Virkning indenfor Skorstensfejrefaget i en hyppig Skiften af Lærlinge.

Det er aabenbart for at modvirke de deraf følgende uheldige Forhold, at man 1880 vedtog, at ingen kunde

blive Svend, som havde udlært hos en Ikke-Lavsmester, uden at han havde staaet 6 Maaneder i Forbundet hos en Lavsmester. Den Skorstensfejmester, der var ansat, men ikke oplært i Professionen, kunde ikke faa nogen Lærling gjort til Svend, uden at han havde staaet hos en Lavsmester et Aar.

Det var dog kun overfor Provinsmestre, at denne Bestemmelse havde nogen Betydning, og endda kun, hvis han brød sig om at rette sig derefter, thi Loven gav ham jo Ret til selv at erklære sin Udlærling for Svend, og nogen Nødvendighed for en Provinsmester til at staa i det københavnske Lav existerede der ikke længer.

Som man vil se, tyder denne Bestemmelse aabenbart paa, at man indenfor Skorstensfejerlavet levede paa og afgjort ønskede at fortsætte de gamle Traditioner.

For selvom man ogsaa 1883 var bleven saa moderne, at man valgte en Sekretær blandt Mestrene, og 1895 forhøjede Kontingentet fra 4 til 6 Kr. aarligt, saa levede dog de gamle Ideer trofast videre.

Dette kom særligt stærkt frem 1899. Aaret i Forvejen var der nemlig bleven valgt en Provinsmester. H. O. Hansen i Aarhus til Medlem af Bestyrelsen.

Rimeligvis er dette gaaet til paa den Maade, at nogle Provinsmestre, som har staaet i Lavet, har deltaget i Aarsmødet, og man har da uden at tænke videre derover valgt en af dem. Men dette har været for meget for de gamle.

14 københavnske Mestre med Oldermænd A. F. Olsen i Spidsen samlede sig sammen til en højtidelig Protest mod Valget. Provinsmestrene havde intet med Lavets Sager at skaffe og var kun i Henhold til de eksisterende Artikler blevne optagne for at kunne faa deres Lærlinge ind- og udkrevne. Videre end hertil vilde man heller ikke gaa nu. Herved blev det. Aarhus Me-

steren maatte fortrække, og i hans Sted valgtes en Kjøbenhavnner, Mester V. A. Lind, og paa Mødet den 6. Februar 1900 vedtog man, at Lavets Bestyrelse kun kunde bestaa af kjøbenhavnske Mestre, og endelig ved Mødet den 12. Juli 1902 besluttedes det, at Lavet for Fremtiden kun optog kjøbenhavnske Mestre i sin Midte.

Det er maaske for at betone denne kjøbenhavnske Eksklusivitet, at man i 1900 optog Mestrene C. P. Svendsen og L. W. Rasmussen som Æresmedlemmer og vedtog, at Mestrenes Genstande skulde opbevares i en Box i Banken.

Man holdt og havde for saa vidt altid holdt paa Lavet som kjøbenhavnsk Institution. Det er aabenbart som Udtryk herfor, at man 1878 havde højtideligholdt Lavets 100 Aars Jubilæum ved en Skovtur i Juli Maaned og mindedes „de hedengange, fordi at de havde sørget for, at Lavet blev oprettet“. Ligeledes mindedes man 1902 Lavets 125 Aars Stiftelsesdag ved Fest, hvortil man vedtog at tilskyde 100 Kr. af Lavets Kasse.

Den konservative Stemning var i det hele den stærkeste og mest overvejende langt ind i dette Aarhundrede. Afgørende viste dette sig, da ni Mestre 1908 fremsatte Forslag om paa den forestaaende Lavforsamling i Juli at vælge en Dirigent, nye Bisiddere og nedsætte et Udvalg til Udarbejdelse af nye Love for Lavet.

Dette Forslag kaldte imidlertid de bevarende Kræfter frem. Paa Mødet den 11. Juli nedlagde 15 Mestre foruden Oldemand V. A. Lind en „alvorlig Protest“ mod Forslaget om at faa nye Love. Lavet var stiftet og anordnet af Kong Christian den VII med Artikler af 1778, og dem fandt man ikke Anledning til at omændre.

Protesten synes at være bleven tagen til Følge, thi Protokollen for Mødet den 11. Juli melder kort og godt,

„at da intet videre var at foretage, hævedes Mødet og Protokollen underskrevet.“

Alligevel synes det dog, som om der i den følgende Tid har været videre at foretage, og at der i al Stilhed ogsaa er foregaaet noget, thi pludselig overraskes vi ved under Aaret 1911 at finde indført i Lavsprotokollen en hel Række nye Vedtægter, vedtagne paa en Lavsforsamling den 25. November 1910 og kongeligt konfirmerede den 20. Mai 1911. Det nævnte Møde er ikke omtalt i Protokollen, der ogsaa er tavs om, hvad der iøvrigt er gaaet i Forvejen.

I de nye Vedtægter bestemmes, at Lavet kan optage enhver Skorstensfejermester i Kjøbenhavn eller paa Frederiksberg, at der skal betales et Indskud paa 100 Kr., og at Kontingentets Størrelse vedtages paa den aarlige Lavsforsamling.

Der bestemmes, at intet Medlem maa tage Svende i Arbejde, der strejker hos en anden Mester, at ingen Klage maa rettes til nogen Autoritet, uden at den forinden har været til Behandling i Lavet.

Hvis en Mester afskedigede sin Svend, eller en Svend forlod sin Mester uden lovlig Opsigelse, skulde det straks meldes til Lavet.

Bestyrelsen skulde bestaa af en Oldermann, en Viceoldermann og 3 Bisiddere.

Lavsforsamling skulde afholdes den 3 Lørdag i Juli Maaned med en Festmiddag for Medlemmerne for Lavets Regning.

Hermed var de nye Tider begyndt for Lavet.

Den første nordiske Skorstensfejerkongres. 1913.

VII.

DE NYE TIDER

Allerede længe forinden de i forrige Afsnit omhandlede Begivenheder havde fundet Sted, var de nye Tider dog paa mange Maader tonet frem. Ikke mindst mærkedes de i Bevægelser fra Svendenes Side, og det er aabenbart ogsaa herpaa, der tænkes ved adskillige af Bestemmelserne i de nye Love. Saa tidligt som 11. Februar 1898 havde Svendene stiftet en Fagforening, hvis første Formand var Lavets nuværende Oldermænd A. O. Madsen. I det af Fagforeningen udgivne Festskrift skildres hans dybe Interesser for Sagen, hans store Iver og gode Talegaver, „der sikkert har haft en umaaelig Indflydelse paa den daværende Svendestand, hvoraf mange endnu saa at sige hang i deres Mesters Frakkeskøder.“ „Karakteristisk er det“, hedder det videre i nævnte Skrift, „at en stor Del af Svendene knapt turde indlade sig paa en saa alvorlig Ting som at være med til at stifte en Fagforening; hvis deres Mester erfarede, at de uden videre Modstand var gaaet med til Starten af en saa „samfundsfarlig“ Indretning som en Fagforening, kunde de let risikere at miste deres Arbejde og ødelægge deres Fremtid som Mester.“

Dette Udtryk for Stemningen var vistnok for en stor Del rigtigt; vist er det i hvert Fald, at der blot 8 Aar forinden, fra 1890, foreligger et ikke underskrevet Andra-

gende fra Skorstensfejersvendene til Magistraten om Oprettelse af flere Mesterdistrikter, hvori de, næst at give Ord for, at Mestrene tjente for meget, meddeler, at de, Svendene, var „loyale, besindige Mænd, der holdt sig fjærnt fra den socialdemokratiske Fagledelse, men holdt paa vort gode gamle Lavsvæsen og dets Skikke“.

Havde der imidlertid i 1890 og muligvis ogsaa ved Fagforeningens Stiftelse hersket nogen tilbageholdende Stemning, saa tabte denne sig dog snart, efter at Fagforeningen var dannet. Formaalet var Forbedring af Lønnen. Der udarbejdedes 28. Marts 1898 et Forslag til en Løntarif, der sendtes til Lavet, hvis Svar skulde foreligge den 5. Maj. Lavets Svar tilfredsstillede ikke, og det bestemtes, at hver Svend næste Dags Aften skulde møde med en Erklæring fra deres Mester om, at de var indgaaet paa Svendenes Fordring. 11 af de 15 Mestre gik med, hvorefter Arbejdet blev nedlagt hos de resterende 4 Mestre. Striken varede dog kun ganske faa Dage. Mestrene gik ind paa den foreslaaede Løntarif, der fastsatte Ugelønnen til 24 Kr.

Dette er den eneste Strike, der har været i Kbhvn. Dermed skal naturligvis ikke være sagt, at der ikke senere har været Uoverensstemmelser mellem Mestre og Svende. Det har der, men det maa fremhæves, at de alle er bleven løste i en forsonlig Aand, og at der altid indenfor Mestrene har været Villighed til at tage Hensyn til Svendenes Kaar. Rytmen i Bevægelsen har naturligvis været den, at der har været stillet Krav, at der er forhandlet og ydet forskellige Fordele, indtil man paa nærværende Tidspunkt er naaet til, at Svendenes Løn er bleven den samme som de kommunale Haandværkeres, Pension dog undtagen. Mestrene er endvidere gaet ind paa at indbetale et nærmere fastsat Beløb til Skorstensfejersvendenes Understøttelseskasse.

Foruden Bevægelsen blandt Svendene, havde de nye Tider ladet sig mærke ogsaa udenfor Lavet, navnlig i et stærkt Røre fra Grundejerforeningens Side, der til at begynde med særligt arbejdede paa at faa Skorstensfejrnæringen gjort fri eller i hvert Tilfælde indrettet saaledes, at Mestrene var forpligtet til at feje i et hvilket som helst Distrikt, det forlangtes. Det var dog ikke muligt at faa Myndighederne med til denne Ordning, og navnlig satte Brandvæsenet sig stærkt derimod.

Derimod har man naturligvis samtidig med Byens Vækst maattet gaa med til en stadig Forandring og Omdeling af Distrikternes Antal. I 1892 forøgedes de fra 12 til 15, i 1899 til 19 og endelig efter de nye Indlemmelser af Nabsognene helt op til 28.

Allerede 1875 var der bleven udfærdiget en ny Instrux for Skorstensfejrmestrene, og i 1876 var Taxten bleven fastsat til 20 Øre for 1 Etage og 12 Øre for hver af de følgende, Tal, der 1914 rettedes til henholdsvis 20 og 10 Øre.

Det, der dog har øvet den mest afgørende Indflydelse paa hele Skorstensfejrnæringen, er den nye Tekniks Indflydelse.

De forandrede Konstruktioner for Skorstene, Indførelse af Dampopvarmning ved centraliserede Anlæg, har selvfølgelig medført, at Skorstensfejerarbejdet i vore Dage ikke mere behøver at være saa intensivt, som det var nødvendigt tidligere.

Disse Omstændigheder sammen med de nyere Strømninger indenfor Kommunalpolitiken har ganske naturligt rejst det Spørgsmaal, om ikke Skorstensfejningen i Lighed med saa mange andre Virksomheder kunde overgaa til kommunal Drift.

Første Gang rejstes Spørgsmaalet herom i Borgerrepræsentationen 1907, og der nedsattes et Udvalg til

at undersøge Sagen. Her henlaa den indtil 1914, da Spørgsmaalet paany henvistes til Undersøgelse i et Udvalg. Dette afgav sin Betænkning den 8. September 1914; et Flertal indstillede, at Skorstensfejningen overgik til kommunal Drift, og dette vedtoges (trods en Mindretalsudtalelse, der holdt paa det bestaaende) i et Møde i Borgerrepræsentationen den 24. September 1914 med 30 Stemmer mod 20.

Hermed var Initiativet gaaet over til Magistraten, hvor Sagen henlaa til 1917, da den paany kom frem i Anledning af et Andragende fra Lavet om Forhøjelse af Taxterne for Fejning. Paany kom Spørgsmaalet om Overgang til kommunal Drift da frem, og et af Borgerrepræsentationen nedsat Udvalg, der afgav Betænkning den 26. April 1917, meddelte, at det havde beskæftiget sig med Tanken om, hvorvidt Skorstensfejningen burde overgaa til kommunal Drift. Udvalget havde imidlertid ønsket Sagen nærmere prøvet og forbeholdt sig senere at komme tilbage til den. Dette skete ved en Betænkning af 18. Februar 1918, hvorved det i det væsentlige tiltraadte Udvalgsbetænkningen af 1914, men for Flertallets Vedkommende (et Mindretal holdt stadig paa den bestaaende Form) med en Opfordring til Magistraten om at overveje Spørgsmaalet om Kommunens Overtagelse af Skorstensfejningen og fremsatte Forslag derom.

Magistraten ønskede nu Brandchefens Udtalelse og holdt Konference med Repræsentanter for Lavet, der havde udarbejdet en meget indgaaende Redegørelse for sit Standpunkt, hvoraf det navnlig fremgik, at en Overgang til kommunal Drift af Skorstensfejningen langt fra vilde blive billigere for Byens Indbyggere, da Kommunen ikke var i Stand til at udføre Skorstensfejerarbejdet billigere ved en centraliseret Drift end Lavet nu ved den decentraliserede.

Resultatet af Overvejelserne blev derfor ogsaa, at Skorstensfejningen vedblev at hvile hos de enkelte Mestere, hvis Antal det samtidigt vedtoges at indskrænke derved, at Distrikternes Antal efterhaanden formindskedes til 18, idet kun hvert andet af de ved Dødsfald eller paa anden Maade ledigtblevne Distrikter skulde besættes. Samtidig fastsattes Mestrenes Løn lig med den kommunale 4de Lønningsklasse.

Naar denne Ordning har kunnet bestemmes som den bedste, skyldes det ikke blot de nysnævnte tekniske Forandringer, men tillige den Omstændighed, at Lavet har faaet indrettet moderne Administration og Kontor, hvorfra en stor Del af det Arbejde udføres, som tidligere paahvilede hver enkelt Mester. Endvidere indrettedes der en ny Brandvagsordning, hvorefter der til Stadighed er en Mester og Svend paa Vagt i Lavets Lokaler, forpligtede til at rykke ud i Tilfælde af Skorstensild. Ved Udrykningen benyttes Falcks Redningskorps, som Mester og Svend efter nærmere Regler skal følge.

Naturligvis har disse Forandringer haft deres Indflydelse paa Lavets Styrelse.

I hele sin Virkemaade er dette jo en ejendommelig Blanding af en fri Organisation og en offentlig Institution. Efter at Provinsmestrene ikke længere som i ældre Tid kan være Medlemmer af Lavet, og da dettes Medlemstal efterhaanden vil synke til 18, er det klart, at det almindelige Styrelsesapparat, som en fri Forening behøver, ikke længere er nødvendig for Skorstensfejerlavet. Lavets Medlemstal er jo givet, og det raader kun i indskrænket Grad for, hvem der ved Ledighed indtræder i Rammen.

Antallet af Bestyrelsesmedlemmer, der ved Lovene af 1911 bestemtes til 5, nedsattes derfor ved en Revision af Loven 1923 til 3, nemlig til en Oldemand, en Vice-

oldermand og en Medbestyrer. Samtidigt bestemtes det, at Oldemanden ikke behøvede at være københavnsk Mester, men ogsaa kunde være frederiksbergsk. Denne Bestemmelse muliggjorde Valget af Lavets nuværende Oldemand A. O. Madsen, der alt længe havde deltaget i Lavets Styrelse og øvet sin Indflydelse paa mange forskellige Maader.

Det ligger i Sagens Natur, at hele det store administrative Apparat, der nu udøves, trækker mange Veksler paa Oldemandens Indsigt og Lederevne. Foruden at virke som Kasserer, maa han være nøje inde i alle Lavets Sager og tage Del i de daglige Forretninger, men givet er det, at ogsaa de to andre Styrelsesmedlemmer faar deres Part af Arbejdet. Navnlig de mange Forhandlinger, der i de senere Aar har maattet føres om Takster, og i det hele om det nærmere Samarbejde med Brandvæsenet og andre Myndigheder kræver baade Indsigt og Smidighed og nu og da ikke saa lidt Fasthed. I dette Arbejde har de nuværende Styrelsesmedlemmer Wessmann og Salqvist udfoldet stor Dygtighed og ved given Lejlighed vidst at sætte den Energi ind, der fører til de gode Resultater. Det er nemlig i vore Dage ingen let Sag at lede en Organisation som Skorstensfejerlavet, der paa den ene Side er i faglig Udvikling og paa den anden Side, i Udøvelsen af Faget og med Hensyn til dettes Stilling, ikke altid kan være selvstændig i den Grad, som det ønsker. Forstaaeligt er det ogsaa, at den Forhandlingsfod, man i vore Dage staar paa med Svendene, kræver betydeligt mere Arbejde end tidligere, da man væsentligst lod Traditionen raade.

Der er ikke Tvivl om, at den Ordning, der nu er den herskende, og hvorefter Lavet stadig er en selvstændig Organisation, giver Lejlighed til Udfoldelse af et Initiativ,

som man sikkert ikke altid kunde paaregne, om Skorstensfejningen var overgaaet til at blive en kommunal Institution. Men hvad der navnlig er betydningsfuldt ved den nuværende Ordning er Bevarelsen af en Kærlighed til Faget som saadan, der har givet sig Udslag i en sjælden Omhu for at fremme den faglige Uddannelse og følge med i den Udvikling, som foregaar i fagmæssig Henseende.

Selve Uddannelsen af Lærlinge foregaar som fra Arilds Tid paa god gammel Haandværkervis til at begynde med hos en Mester, hvor al Detailarbejdet læres, og hvor Indøvelsen foregaar i de ikke altid lette og farefri Enkeltheder. Men efter denne praktiske Uddannelse gennemgaar Svendene nu tillige en theoretisk i en Fagskole, som paa Lavets Initiativ oprettedes 1917 i Forbindelse med teknologisk Institut. I denne Fagskole, hvis Navn er „Den danske Skorstensfejerfagskole“, er saavel Lavet i Kjøbenhavn som Provinsorganisationerne samt Skorstensfejersvendene repræsenterede. Udgifterne fordeles med $\frac{1}{3}$ paa Svendenes Fagforbund og med $\frac{2}{3}$ paa de samlede Mesterorganisationer i Forhold til Medlemsantallet indenfor de enkelte Foreninger. Der gives Undervisning i Skorstenskonstruktioner, i faglig Tegning foruden i Dansk, Regning, Bogholderi, Forbrændingskemi, Faglære og Bygge- samt Brandlovgivningen. Fra Fagskolens Stiftelse 1917 har Lavets nuværende Oldermænd A. O. Madsen fungeret som Formand.

Herved er der skabt et Grundlag for en Fagdannelse og en Fagdygtighed, som er af stor Betydning indenfor Nutidens praktisk-tekniske Liv og som yderligere suppleres med en theoretisk Uddannelse for Lærlingene, oprettet 1925, ved hvilken der gennem alle fire Læreaar gives Undervisning i Tegning, Regning, Dansk samt

Kendskab til Bygge- og Brandlovgivningen. Ved den Uddannelse, en Skorstensfejer nu har, spares i Virkeligheden mange Penge, idet Skorstensfejeren netop paa Grund af sin Indsigt er i Stand til at paapege Mangler, der, taget og afhjulpet i Tide, medfører langt ringere Omkostninger end ellers vilde blive Tilfældet, for ikke at tale om, at Skorstensfejere ofte er i Stand til at foretage Udbedringer og Istandsættelser, som ellers ganske naturligt vilde blive dyrere, om de skulde overgaa til andre Haandværk.

Skorstensfejningen er saaledes i vor Tid bleven til et egentligt Haandværk. Skorstensfejeren er ikke længere Fortidens simple Rensearbejder, taalt, fordi han var uundværlig, men ellers foragtet og overseet. Han kan rolig hævde sig i Linje med andre Haandværk. Hans Arbejde er ikke blot nødvendigt, men anset, fordi det fordrer sin særlige Dygtighed.

At dette har skabt en stærk Interesse for Faget ligger i Sagens Natur. Man føler sig ikke blot som i gamle Dage som en kommunal Funktionær, som Indehaver af et Levebrød, men som selvstændig Udøver af et særligt udviklet teknisk Fag.

Denne Aand har da ogsaa vist sig ved de Organisationsbestræbelser, som har hersket indenfor Standen i det sidste Aarti. Efter at det kjøbenhavnske Lav havde afsluttet sig som en særlig stedlig Organisation, hvor ingen Provinsmester mere kunde optages, begyndte Arbejdet for Oprettelsen af en egen Provinsorganisation. Dette gav sig Udslag i Dannelsen af Dansk Skorstensfejermestres-Centralforening af 1918, som særligt havde til Opgave at organisere Provinsens Skorstensfejere, men hvoraf Lavet i Kjøbenhavn iøvrigt indtraadte som et selvstændigt Led. Dermed var ikke blot skabt en Forbindelse mellem de enkelte Skorstensfejere i Landet, men tillige et Midtpunkt for hele den faglige Udvikling. Det er jo

klart, at efterhaanden som den moderne Lovgivning har maattet sætte Regler for Tilsyn med Bygningsvæsenet og giver Bestemmelser for Sikring mod Brandfare, vilde det være af levende Interesse for Standen at skabe sig den Indflydelse, som dens Uddannelse og Indsigt gav den Ret til. I denne Henseende har baade Lavet og Cen-

Lærlingskolen.

tralforeningen udfoldet et stort Arbejde, men det er naturligt, at Tiden efterhaanden maatte fordre en endnu mere gennemført Organisation end den allerede skabte, for at Standen kunde hævde sin Indflydelse.

Det viste sig især nødvendigt, da der af ganske faa Skorstensfejere, der ikke ejede den rette Forstaaelse af Sammenslutningens Betydning, i 1926 dannedes en særlig Forening under Navn af „Skorstensfejermesterlavet i Danmark“. En Retssag mod denne Forening gav som Resultat, at der ikke i Lovgivningen existerede noget Forbud mod at tage et Navn, som tilhørte en an-

den, og som nødvendigvis maatte lede til den Opfattelse, at det var en Organisation af omfattende Betydning. Dette førte derfor til, at Centralforeningen fremsatte Forslag om, at Provinsens Mestre optoges i Lavet i Kjøbenhavn, hvis Navn da samtidigt skulde forandres til Skorstensfejerlavet af 11. Februar 1778. Dette Forslag

Den nuværende Bestyrelse: Oldemand A. O. Madsen, Viceoldemand Wessmann og H. Salqvist.

behandledes paa en Kongres, der afholdtes i Fredericia den 1. Juli, 1927 og her vedtoges det i den Form, at Lavet for Fremtiden er Hovedorganisation for hele Landet, og at Oldemanden i det kjøbenhavnske Lav er født Oldemand for denne, der altid skal have Sæde i Kjøbenhavn. Samtidig oprettedes der til Varetagelse af Provinsens særlige Interesser et specielt Forretningsudvalg, bestaaende af flere Provinsmestre.

Ligesom tidligere vedbliver der dog at bestaa fem Provins-Afdelinger, hvis Formænd sammen med det

kjøbenhavnske Lavs Oldermænd danner den samlede Landsorganisations Hovedbestyrelse.

At det københavnske Lav trods denne Sammenslutning for hele Landet, hvoraf det er bleven en Del og endog gennem sin Oldermænd som født Leder en særlig fremtrædende Del, dog bevarer sin egen Selvstændighed og Ledelsen af de særlige københavnske Forhold er en given Sag.

Men ganske interessant er det at se, at Nutidens Organisationsbestræbelser atter har ført til at samle alle Landets Skorstensfejere under fælles Rammer. Var det end andre Forhold, der ved Lavets Oprettelse nødvendiggjorde Provinsmestrenes Indtrædelse under det københavnske Lav, saa er det nu den fælles Kollegialitet, Følelsen af den faglige Dannelses Betydning, Ønsket om at hævde denne og de enkelte Medlemmers hele tekniske og kulturelle Standard, der samler alle Fagets Udøvere i tæt Samhøren og Samvirken med det gamle Moderlav.

At dette ved Udløbet af de første 150 Aar af sin Tilværelse saa langt fra er nogen hensygnende Institution, som meget kunde tyde paa for et Par Menneskealder siden, er da givet. Det staar tværtimod ved Begyndelsen til en ny Æra, der forhaabentligt vil holde det livsfrisk endnu gennem mange Slægtled.

VIII.

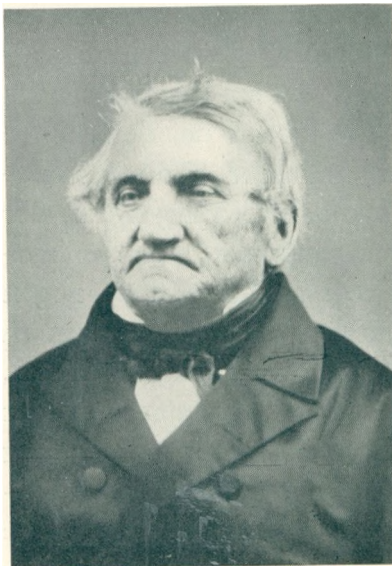
SKORSTENSFEJERLAVETS MÆND

Naar man gennemgaar den S. 81 meddelte Liste over Lavets Oldermænd, vil man se, at der er ret lange Virketider for hver enkelt af dem, rent i Mod-sætning til hvad der var Tilfældet for de andre Lav, hvor Oldermændene vekslede ret hyppigt. For Skorstensfejerlavets betyder det dog ikke, at der blev gjort nogen særlig personlig Indsats gældende. Der var saa faa Mestre at vælge imellem, at det faldt ganske naturligt, at den enkelte blev siddende flere Aar i Træk; Oldermandsstillingen opfattedes i ældre Tid blot som en Funktion, der nu en Gang skulde udføres, men af hvem var mindre vigtigt, fordi alt gik efter en Snor, og Tiden kun stillede faa Problemer at løse. Særlig vanskeligt var det derfor ikke at røgte Oldermandsstillingen indenfor Skorstensfejerlavet, ogsaa af den Grund, at de store Spørgsmaal, der rejstes af Tiden for de andre Haandværk, som den moderne Teknik og Næringsfriheden ikke spillede nogen Rolle indenfor Faget. Man mærker derfor ogsaa kun en overordentlig stor Ensartethed indenfor Fagets Mænd.

Dette havde sin Aarsag i flere Forhold. For det første var Stillingen som Mester, naar den endelig naaedes, ret konsolideret og gav ingen Lejlighed til Udfoldelse af særlig Opfindsomhed, hverken for at bevare den eller udvide den, saaledes at den ene fik Anledning til at hæve sig over den anden, dernæst var der over Skor-

I. H. Heidkampf.
Oldermand 1834—42, 1845—50.

I. A. Schmidike.
Oldermand 1850—54.

stensfejerstanden et anderledes ensartet socialt Præg end over den øvrige Haandværkerstand. I den ældre Tid rekruteredes Skorstensfejerne næsten udelukkende fra Fattigvæsenet. Det var Fattighusbørn, der kom til Faget, alle maatte de efter en haard Læretid gennemgaa en meget lang Svendetid, hvis Varighed ingen var Herre over, eftersom Avancementet over i Mesterklassen ikke var afhængig af den enkeltes Vilje eller Dygtighed, men af en Udnævnelse af Magistraten.

Det var derfor i en moden Alder, ofte ret højt op i Aarene, at en Svend naaede at blive Mester, og var han først bleven det, tænkte han mest paa at indrette sit Liv for Resten af sin Levetid saa behageligt som muligt. Thi det at blive Skorstensfejermester i ældre Tid var i Grunden det samme som paa en Gang at komme paa den grønne

Gren, efter at man hele sin tidligere Tilværelse havde levet paa Smalkost.

Man ser derfor ogsaa, at det, en Skorstensfejermesters Tragten gaar ud paa, efter at han er bleven udnævnt, er at befæste sin Stilling indenfor den bedre Mellemands Rækker. Tiden, hvor hanskulde have virket og gjort sig personligt gældende var for de flestes Vedkommende forbi. Og indenfor Lavets Rammer var der intet at gøre. Der gik alt efter de en Gang gældende Love og Bestemmelser, som man absolut ikke havde noget Ønske om at rokke ved. Til alt dette kommer endnu, at Standen i ældre Tid ogsaa nationalt stod isoleret. Den bestod helt af Tysskere, fordi endnu ingen danske vilde have Stillingen. De første Navne i Lavet blandt Mestrene er i den Henseende karakteristiske. De er alle tyske. Starinsky, Gliese, Pfeiffer, Forwerch o. s. v. Det

J. P. Eilstrup.
Oldermænd 1892—95.

C. C. Olsen.
Oldermænd 1895—98.

A. F. Olsen.
Oldermænd 1898—1904.

samme gælder Svendene og mærkværdigt nok ogsaa Drengene, uagtet de opgives som fødte her i Landet. Deres Navne er med en enkelt Undtagelse tyske. De har sikkert været Børn af indvandrede tyske Forældre.

Af alle disse Grunde er det saa at sige en Umulighed at tegne et Portræt af nogen af de tidligere Oldermænd indenfor Lavet. Man kan til Nød fremskaffe rent ydre Data om de enkelte Older-

mænds og Mestres Liv; om en af dem er der bevaret det Minde, at han var „en haard Hund“, men ellers er det kun Navne, vi kender, ikke Mennesker.

Det var Traditionen der raadede i et og alt, og først da den begyndte at blive brudt, og der kom Liv og Kamp, da nye Ideer begyndte at bryde sig Bane, først da kan vi ogsaa danne os en Forestilling om de førende Personligheder indenfor Lavet.

Det er egentlig kun som foran skildret i det første Aarti af dette Aarhundrede, at den nye Tid begyndte at vise sig, men da har vi ogsaa i Mester V. A. Lind en vægtig Repræsentant for den gamle Tid. Som saa mangen anden Skorstensfejermester var han et Fattighusbarn, der uden at nogen spurgte om hans Vilje eller Lyst, blev sat i Lære hos I. P. Eilstrup. Saa gennemgik han den sædvanlige Læretid, blev som alle andre hundset og pryglet, tit endog mishandlet, og naaede saa at blive

Svend for endelig 1892 at blive Mester i Kjøbenhavn. Indenfor Lavet faldt Lind ganske naturligt ind i de gamle vante Folder, men da Røret udefra begyndte at nærme sig med Dannelsen af Fagforeninger, med Spørgsmaalet om nye Styrelsesformer, saa er V. A. Lind helt det gamles Mand, og som Oldermænd i Tiden fra 1904—1910 viser han sig som en stærk og til Tider enevældig Styrer, der personligt formaar at

C. C. Nybroe.

Oldermænd 1910—12.

præge alle Enkeltheder og at gøre sig selv gældende overfor den fremtrængende Opposition. En kort Tid maatte han vel afgive Oldermændsposten til C. C. Nybroe, der dog ikke formaaede at hævde Stillingen og heller ikke havde særlig Lyst dertil, men 1912—17 er Lind igen førende som Oldermænd. Ved hans Side var der dog nu vokset et yngre Slægtled frem, der havde Mod paa at faa Reformere i Gang. Fra 1917—19 træder A. P. Dinesen frem paa Valpladsen. Som en af de førende ved Dannelsen af Svendenes Fagforening var han en skolet Organisationsmand, ivrig og initiativrig, flittig og især virksom sammen med den nuværende Oldermænd A. O. Madsen for Oprettelsen af Fagskolen. Ved hans Side træder nuværende Viceoldermænd Wessmann frem, og det er paa hans Forslag, at Lavets Kartotek dannedes og udførtes. Hvor stærkt man imidlertid dog hyldede Traditionen viste sig ved, at V. A. Lind for tredje Gang valgtes til Oldermænd fra 1919—22,

Vilhelm August Lind, født $11\frac{1}{2}$ 1852 i København; i Lære Juli 1866 hos Eilstrup i København; udlært $1\frac{1}{4}$ 1872 hos Eilstrup i København; arbejdet som Svend: 1872—73 i Randers og 1873—88 i København; Mester paa Amager 1888, i København $1\frac{1}{5}$ 1892.

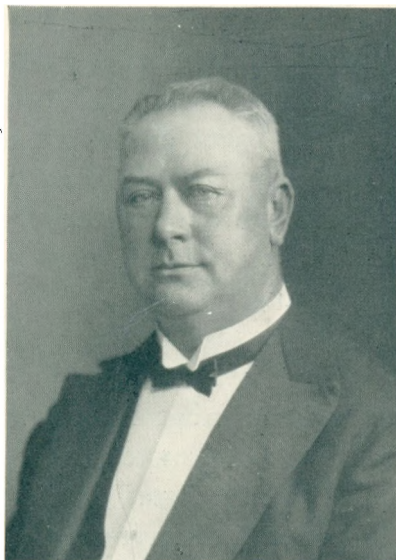

Andreas Peter Dinesen, født $19\frac{1}{4}$ 1868 i København; i Lære Juli 1882 hos Eilstrup i København; udlært $16\frac{1}{7}$ 1887 hos Eilstrup i København; arbejdet som Svend: 1887—1906 i København, bortset fra en kort Tid i Provinsen og 1 Aar som Bestyrer i Nakskov; Mester i København $1\frac{1}{10}$ 1906.

Albert Friedrich Heinrich Støvhase, født $18\frac{1}{3}$ 1866 i København; i Lære April 1880 hos Dahls Enke i København; udlært Juli 1884 hos C. C. Nybroe i København; arbejdet som Svend: 1884—85 i Aarhus, fra Efteraaret 1885 til Oktober Flyttedag 1905 i København. Mester i København Oktober Flyttedag 1905.

Anders Olin Madsen, født $30\frac{1}{3}$ 1867 i København; i Lære April 1881 hos Eilstrup i København; udlært Juli 1885 hos Rasmussen, Fredericia; arbejdet som Svend: ca. 3 Aar i Provinsen, 1888—1900 i København; Mester paa Frederiksberg $1\frac{1}{1}$ 1900.

et Vidnesbyrd om hans Popularitet indenfor Lavet, hvad der især viste sig ved den Fest, der blev holdt for ham ved hans 70 Aars Fødselsdag. I den sidste Tid, Lind virkede, havde han dog været bistaet af A. O. Madsen som Viceoldermann. Ham var det i Virkeligheden, der var og blev den faktiske Leder og ved sin Evne til at lede en Forhandling og til klart og roligt overfor Omverdenen at hævde og gennemføre Lavets Interesser, viste sig som Fremtidens Mand. Kun den Omstændighed, at han var ansat i Frederiksberg Kommune og efter Lavets dagældende Love ikke kunde vælges som Oldermann, hindrede ham i at træde i Spidsen. En Forandring gennemførtes under A. Støvheses rolige og harmoniske Ledelse ved de nye Love, der banede Vejen for Madsen, Lavets nuværende af alle anerkendte Fører.

I Løbet af de sidste Tiaar fremtræder da Skorstensfejerlavet som en fuldtud moderne Organisation, ikke blot i det ydre, men ogsaa i hele sin S sammensætning. Thi den Tilgang, Lavet nu faar er væsentlig forskellig fra den, der fandt Sted i gamle Dage. Det er ikke længer Fattighusbørn, der bliver sat i Lære, enten de vil eller ej, fordi Faget ellers vanskeligt kunde faa andre, men det er unge Mennesker, som selv vælger deres Gærning og kan gøre det, fordi de kommer ind i et Haandværk, der kræver baade Evner og Vilje for at lære det. Der antages ingen i Lære, uden at han i Forvejen har nydt en god Skolegang, har Kundskaber og Intelligens.

Fra en overset og ringe Stilling, fra et Fag, som ingen ansaa for værdigt til at sidestilles med andre borgerlige Erhverv, er Skorstensfejergærningen bleven et Ombud, som baade er agtet og eftertragtet.

For et Par hundrede Aar siden Pariaer, nu værdige og ansete Medlemmer af det københavnske Borgerskab.

IX.

OLDERMÆND FOR SKORSTENS-
FEJERLAVET

- 1778—1785 Samuel Starinssky.
1785—1788 Christian Gliese.
1788—1793 Johan Gottlieb Forwerch.
1793—1803 Samuel Starinsky.
1803—1810 Christian Gliese.
1810—1810 Johan Gottlieb Klug.
1810—1816 J. P. Sewerin.
1816—1824 J. G. Nielsen.
1824—1830 J. A. Schmidike.
1830—1834 J. G. Sewerin.
1834—1842 I. H. Heidkampff.
1842—1845 J. A. Schmidike.
1845—1850 I. H. Heidkampff.
1850—1854 J. A. Schmidike.
1854—1862 N. Erichsen.
1862—1864 O. W. Schmidt.
1864—1869 I. G. Kukkerig.
1869—1871 J. F. G. Erichsen.
1871—1880 I. P. Eilstrup.
1880—1892 C. C. Petersen.
1892—1895 J. P. Eilstrup.
1895—1898 C. C. Olsen.
1898—1904 A. F. Olsen.

- 1904—1910 V. A. Lind.
1910—1912 C. Chr. Nybroe.
1912—1917 V. A. Lind.
1917—1919 A. P. Dinesen.
1919—1922 V. A. Lind.
1922—1924 A. Støvhave.
1924— A. O. Madsen.

X.

FORHENVÆRENDE
MEDLEMMER AF KJØBENHAVNS
SKORSTENSFEJERLAV

(Aarstallet udfor Navnet er Indmeldelsesaaret.)

A. KJØBENHAVNSKE SKORSTENSFEJERE

Christensen, C. V. 1892.

Christensen, H. 1900.

Dahl, V. 1871.

Dinesen, D. 1811.

Eilstrup, I. P. 1864.

Eriksen, J. F. G. 1862.

Eriksen, N. 1849.

Forwerch, J. G. 1784.

Gliese, Chr. 1778.

Heidkampff. 1823.

Hegelund, H. 1903.

Hemmingsen, C. 1900.

Jensen, A. C. V. 1896.

Klug, J. G. 1800.

Koch, I. M. 1899.

Kukkerig, I. G. 1846.

Liebig, C. B. 1885.

Lind, C. 1902.

Lind, O. P. 1895.

- Motte la, P. J. 1900
Møller, O. 1883.
Nielsen, A. 1910.
Nielsen, F. 1903.
Nielsen, J. G. 1810.
Nielsen, Th. 1898.
Nielsen, I. 1906:
Nordstrøm, A. 1903.
Nybroe, C. C. 1883.
Nybroe, C. E. 1894.
Olsen, A. F. 1881.
Olsen, C. J. 1874.
Olsen, F. 1907.
Petersen, C. C. 1865.
Petersen, C. 1906.
Pfeiffer, G. 1778.
Poulsen, E. T. 1892.
Poulsen, F. E. 1876.
Poulsen, F. 1894.
Rasmussen, C. 1894.
Rasmussen, L. V. 1877.
Rasmussen, L. C. 1895.
Schmidike, J. A. 1812.
Schmidt, O. W. 1827.
Schultz, C. F. 1785.
Sewerin, J. G. 1800.
Starinsky, S. 1778.
Steen, C. 1878.
Steen, W. 1880.
Stuckenberg, C. A. H. 1867.
Svendsen, C. P. 1867.
Verner, E. H. 1883.
Wärlich, J. V. 1800.
Westig. 1832.

B. UDENBYS MEDLEMMER

- Arentoft, V. E., Odense. 1895.
 Bergstrøm, N. H., Maribo. 1851.
 Bredal, L. S., Aalborg. 1891.
 Bredal, N. P., Aarhus. 1889.
 Bygeberg i Vemmetofte. 1847.
 Egelund, L. Chr., Viborg. 1886.
 Glerup, H., Aalborg. 1869.
 Hansen, A. G., Roskilde. 1890.
 Hansen, F. F., Sønderborg. 1867.
 Hansen, H. O., Aarhus. 1892.
 Hansen, S., Nyborg. 1876.
 Heinrich, J. W., Roskilde. 1832.
 Hoffmann, T. E., Nykjøbing F. 1845.
 Hoffmann, C. C., Stubbekjøbing. 1892.
 Holleufer, C. R., Randers. 1888.
 Höcker, C., Randers. 1879.
 Hørberg, C., Ringsted. 1896.
 Jørgensen, J. K., Horsens. 1860.
 Jørgensen, N. C., Køge. 1862.
 Klausen, Faaborg. 1886.
 Krøger, H. A. C., Hillerød. 1854.
 Kurtze, Assens. 1835.
 Lange, Vallø. 1780.
 Lemcke, Lyngby. 1812.
 Lund, N. A., Viborg og Amager. 1862.
 Mathais, Nykjøbing F. 1822.
 Mogensen, C., Slagelse. 1878.
 Møller, Slagelse. 1834.
 Nielsen, H. J., Vallø. 1837.
 Nielsen, N. C., Maribo. 1872.
 Nybroe, N. C., Aabenraa. 1883.
 Olsen, C., Sorø. 1898.

- Olsen, P. C., Hørsholm. 1879.
 Olsen, P. L., Helsingør. 1879.
 Pallesen, C. T., Præstø. 1858.
 Pallesen, C. C., Præstø, Næstved og Frberg. 1860.
 Petersen, C. F., Nakskov. 1883.
 Petersen, V., Næstved. 1898.
 Petersen, V., Nakskov. 1899.
 Rasmussen, H., Fredericia. 1883.
 Riese, P., Ringsted. 1862.
 Roose, G., Vallø. 1793.
 Schawo, Aarhus. 1847.
 Schleimann, Svendborg. 1879.
 Schneider, Vordingborg. 1889.
 Seitzberg, Slagelse. 1828.
 Slang, Christiansfelt. 1857.
 Steffensen, Lyngby. 1894.
 Steen, A., Odense. 1891.
 Strauch, Helsingør. 1819.
 Strube, J., Helsingør. 1838.
 Swerdfeger, Roskilde. 1879.
 Wæver, I., Lyngby, 1818.
 Wieckmann, E., Korsør. 1883.
 Wildner, C., Korsør. 1833.

C. UDENLANDSKE MEDLEMMER

- Aström, A. H., Malmø. 1889.
 Bang, J. G. C., Christiania. 1858.
 Carlsson, Gøteborg. 1898.
 Dehne, J. F., Malmø. 1794.
 Denckert, A., Stockholm. 1893.
 Draminsky, Landskrona. 1814.
 Dyring, Christiania. 1843.

- Frederiksen, W. C., Gøteborg. 1872.
Hermansen, Christiania. 1878.
Huste, Arendal. 1852.
Janson, K., Gøteborg. 1892.
Johansson, M., Malmø. 1893.
Karlsson, L. I., Gøteborg. 1886.
Kave, H. L., Gøteborg. 1789.
Kolbjørnsen, P. V. R., Christiania. 1879.
Kreiser, Chr., Christianstad. 1781.
Kreiser, L., Gøteborg. 1781.
Kühne, Malmø. 1790.
König, C. F. L., Lund. 1874.
Landgreen, G., Kalmar. 1899.
Landgreen, I., Vexiø. 1881.
Larsen, L., Gøteborg. 1864.
Lundquist, C., Vexiø. 1897.
Petterson, Haga, 1869.
Reimann, Gøteborg. 1850.
Schmidt, C. L., Malmø. 1836.
Solinger, Christiansstad. 1780.
Sullinger, J. L., Christiansand. 1784.
Svensson, F. C., Stockholm. 1875.
Tullin, Malmø. 1897.
Valtz, C., Malmø. 1891.
Zackrisson, P., Gøteborg. 1873.

BILAG

I.

LAVSARTIKLERNE
AF 11. FEBRUAR 1778.

Stp. 10 Rdlr.

Vi Christian den Syvende af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn, Dijtmarsken og Oldenburg; Giøre alle Vitterligt: At eftersom de nu værende 3de Skorsteens-Feyer-Mestere udi Vores Kongelig Residentz-Stad Kiøbenhavn Gotfried Gliese, Gotfried Pfeifer og Samuel Starinsskij for Os allerunderdanigst have andraget, at, siden de icke var forsynede med Laugs-Articler, sattes de ofte i Forlegenhed for at faae de fornødne Svenne fra fremmede Steder, saa og for at holde Orden med dem, ej at tale om, at de her udlærte hindres i at reyse og faae Arbeyde paa andre Steder; Saa have Vi efter slige Omstændigheder allernaadigst funden for Gott at forunde og meddeele, ligesom Vi nu hermed forunde og meddeele Skorsteensfeyer Mestrene i bemelte Kiøbenhavn følgende Amts og Laugs-Articler:

I.

De nu værende og efterkommende Skorsteensfeyer Mestere her udi Staden skal nöye holde dem efterrettlig Brand-Ordningen af 9de May 1749 især dens 9de og 10de Articler, saavel som de Enhver af dem meddeelte Instructioner, samt andre Anordninger, som dem an-

gaaende enten allerede ere, eller herefter maatte vorde udgivne.

2.

De nuværende eller herefter af Magistraten i Følge Rescriptet af 1ste Martii 1748 beskikkede Skorsteensfeyer Mestrene maa fremdeles være, ansees og agtes som Borgere her i Landene, samt under dem selv holde et ordentlig Laug; Udi dette Laug maa og indtages de i de andre Kiøbsteder boende Skorsteensfeyer Mestere, som med Lære-Brev beviise Laugsmæssig at have lært Haandværket, ligesom det med Rescripterne af 6te November 1747 og 31te Augusti 1753 angaaende de andre Haandværks Lauge er anordnet.

3.

Een af Mesterne skal af Magistraten beskikkes til at være Formand, som han skal vedblive udi 2 Aar, da en anden igien dertil beskikkes, hos hvilken Formand Laugets Lahde skal være i Bevaring, som skal være forsyned med 3de Laase, hvortil Formanden skal have den Eene, Een af de andre Mestere den anden, og Svennenes Oldt-Gesell den 3die Nøgel.

4.

Formanden skal engang om Aaret, inden Junii Maa-neds Udgang aflægge Regnskab over alle Indtægter og Udgifter, og naar samme er befunden rigtig, bliver ham af de andre Mestere Quittering meddeelt.

5.

Ingen Mester hverken her i Staden eller i de andre Kiøbstæder maa tage andre Drengene i Lære end Indfødde Danske, Norske eller Holsteenske; Naar en Dreng har været paa Prøve udi Fire Uger og han til Haand-

værket findes beqvem, skal imellem Mesteren og Drengens Paarørende oprettes ordentlig Lære-Contract, som udi Laugs-Protocollen skal indføres, hvorefter saadan Dreng skal vedblive sin Lære udi 4 a 6 Aar, ligesom accordered bliiver, og efter den Tiids Forløb udskriives til Svend og gives lovligt Lære-Brev, men naar han er bleven Svend, skal han være pligtig for sædvanlig Løn at forblive i Arbejde hos sin Lære-Mester, om han ham vil beholde, udi et Aar, efter hvilken Tiid han, ligesom de andre Svenne kan tage Afskeed og søge Tieneste hos hvilken Mester han vil, enten her i Staden eller andensteds.

6.

For Drengens Ind og Udskrivning samt Lære-Brev betales saaledes, som i den 1ste Post udi Placaten af 3die Martii 1756 og 1ste Post i Placaten af 1ste September 1762 er anordnet, nemlig 4 R for Indskrivning, 4 R for Udskrivning og for et Lære-Brev med det stemplede Papiir i alt 15 R .

7.

Naar en Mester ved Døden afgaaer skal de hos ham værende Drengene udtiene deres Dreng-Aar enten hos den Mester, der igien bliver beskicket til Skorstensfeyer Mester, eller hos Een af de andre Mestere.

8.

Ligesaa lidt som nogen Mester maa foretage sig noget Skorstensfeyer Arbejde, uden alleene i det ham anviste og tildeelte District; saa lidet maa heller icke den eene Mester forlocke eller forføre den anden Mesters Svenne og Drengene, under vedbørlig Straf.

9.

Naar en Svend fra andre Stæder kommer reysende her til Staden, skal han melde sig hos Formanden og hannem foreviise sit Lære-Brev og Kundskaft, hvorefter han, efter ordentlig Tour iblandt Mesterne, omskoues for at blive antaged i Arbeyde, om nogen af Mesterne ham behøve.

10.

Enhver Mester skal betale Ugentlig udi Tiide-Penge 4 ŷ og hver Svend 2 ŷ , som Mesteren indeholder af Svennenes Uge-Løn, og ved den i 4de Post ommeldte Laugs-Samling indleveres for at bevares og nedlægges udi Lahden; Udi denne Laugs-Samling, hvortil den yngste Svend skal indkalde alle de andre Svenne at møde, skal disse Articler samt Placaten af 24de November 1749 oplæses for alle Mesterne og Svennene.

11.

Mesterne skal holde de i deres Instrux foreskrevne Bøger, samt fornødne Svenne og Drengene til Arbeydets forsvarlige Forfærdigelse, saa og ideligen selv indfinde sig udi Indvaanernes Gaarde og Huuse, naar Skorstenene feyes, for at have Tilsyn med deres Folk, at de forrette Feyningen saa forsvarligen, som skee bør.

12.

Svennenes ordentlige vandre-Tiid skal være tvende gange om Aaret, nemlig medio Maii og 1ste November, og baade Mesterne og Svennene at opsigte hver andre tvende Maaneder for vandre-Tiiden, dog maa imellem disse Opsigelse og vandre-Tider, neml. fra medio Maii til 1ste September, og fra 1ste November til medium Martii, som nu brugelig er, Mesterne give og Svennene tage Afskeed, naar de vil, med Vilkaar, at for den Uge

»Kundskab« (Kundschaft) for en Skorstensfejersvend.

Mesteren giver en Svend Afskeed, om det end er den første Dag i Ugen, betales Svennen fuld Ugeløn, og for den Uge derimod, i hvilken en Svend tager Afskeed, om det endog er den sidste Dag i Ugen, nyder han ingen Uge-Løn.

13.

Dersom nogen Svend haver arbejdet hos en Fuser eller ulaugsmæssig Skorstensfeyer, maa han icke tages i Arbejde af nogen Mester, førend han først haver forliigt sig med Lauget og betalt i Mulct til Laugs-Cassen 4 R ; Dersom og nogen Mester antager saadan Svend i Arbejde, skal han være pligtig icke alleene strax at give ham Afskeed, men endog at betale i Mulct til Laugs-Cassen en Rigsdaler.

14.

Svennene maa icke udeblive af Mesternes Huus længer end i det høyste til Klokken 10 om Sommeren og til Klokken 9 om Vinteren, under Straf af Een Mark for hver gang han sig herimod forseer; Men skulde nogen Svend understaae sig uden Mesterens Foreviidende og Tilladelse, at udeblive en heel Nat, skal saadant for Politie-Mesteren anmeldes, paa det Svennen efter Omstændighederne kan blive straffed, men naar Ildebrand opkommer i den Tiid Svenden er ude af Mesterens Huus, skal de dog strax indfinde sig ved Ildebranden.

15.

Svennene skal, tillige med Drengene, efter Mesternes Advarsel og Tilsigende, ordentlig og paa de af Indvaernerne bestilte Tiider forføye sig til Arbejdet og imedlertiid maa ej foretage dem at spadsere eller søge Vertzhuus og mindre under deres Arbejde findes drukne eller beskændede, ligesom de og skal begegne Ind-

vaanerne, hvor de komme at arbejde, med ald Høflighed og Skickelighed; De Svenne eller Dreng, som sig herimod forsee, blive af Politie-Mesteren efter Omstændighederne afstraffede.

16.

Mesterne, som skal staae til Ansvar for deres Folks Arbejde, skal tilholde dem og tilsee med dem, at Arbejdet forsvarligen forrettes, at Skorsteenene blive heelt igennemstegne og reent feyede, og om de skulde befinde nogen Skorsteen at være sprocken, Bielker at være indlagde, eller giennemtrukne, eller anden Farlighed forefinde, da at melde det baade for Huus-Eyeren og Mesteren, hvilken sidste strax igien anmelder det for Brand-Sessionen, paa det saadant i Tiide kan blive efterseet og deraf befrygtende Fare forekommet.

Ved hvilke Friheder og Amts-Articler Vi aller-naadigst ville, at Skorsteensfeyer-Mesterne i Kiøbenhavn, nuværende og efterkommende, udi alle Maader skal handhæves og beskyttes; Forbydende alle og Enhver herimod, eftersom forskrevet staaer, at hindre eller i nogen Maade Forfang at gjøre, under Vor Hyldest og Naade; Givet paa Vort Slott Christiansborg udi Vores Kongelige Residentz-Stad Kiøbenhavn den 11te Februarii 1778.

Under Vor Kongelige Haand og Signet.

Christian Rex.

(L. S.)

C. Koll.

Luxdorph.

G. Aagaard.

Vi Christian den Syvende af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Dijtmarsken og Oldenburg.

Vor Synderlig Gunst tilforn, Eftersom Skorsteensfejerne i Vores Kongelige Residentz-Stad Kiøbenhavn, Samuel Starinskij, Gotfried Pheiffer og Christian Gliese, for os Allerunderdanigst haver andraget, at dem vel under 11te Febr. 1778 er forundt Amts- og Laugs- Articler, samt at Mestrene skal ansees og agtes som Borgere her i Landene, men da de derved icke have faaet Borger-Rett i Kiøbenhavn lige med andre denne Stads Borgere, saa bliver ingen af dem, som de have gjort til Svenne, antagne derfor i Tyskland, ligesom de ej heller kand vente, at nogen Svend herefter vandrer herind; Saa giver Vi Eder hermed tilkiende, at Vi, efter deres derhos Allerunderdanigst gjorde Ansøgning, som, tilligemed Eders derover indhentede Erklæring, er bleven os refererede, Allernaadigst have bevilget, at Skorsteensfejerne sammesteds maa forundes lige Privilegier, Borger-Ret og Rettighed, som alle andre derværende Professioner og Borgere; Derefter I Eder Allerunderdanigst have at rette og Vedkommende Sligt til Efterretning at tilkiendegive; Befalende Eder Gud! Skrevet paa Vort Slot Fredensborg den 18de October 1780.

Under Vor Kongelige Haand og Signet

Christian Rex.

O. Thott.

Luxdorph.

G. Aagaard.

Til Ober Præsident, Borgemester og Raad i Kiøbenhavn.

II.

EN BØN, SOM DAGLIG SKAL FREMSIGES

Ein Gebet, so täglich soll gesprochen werden. Allmächtiger Gott und Herr, Himmels und der Erde, der du weiszt, in was für gefährlichen Zuständen ich meine Nahrung suchen und mein Stück Brot verdienen musz, indem ich mit groszer Gefahr meines Leibes und Lebens musz in die Höhe steigen und nicht versichert bin, dass ich nicht etwa durch ein Unglück zu fallen käme und entweder meine graden Glieder oder gar das Leben einbüsse, darum, so bitte ich dich, dass du deine gnädige Vaterhand mir allezeit unterbreiten und durch den Schutz deiner heiligen Engel mich vor allem Uebel und Schaden behüten wollest!

Liebster Vater, bewahre mich vor Furcht und Schwindel, dadurch es leicht geschehen mag, dass der Leib zu Fall gebracht werde. Lass mein Steigen mit Vorsichtigkeit geschehen, dass ich nicht sorglos noch frevelhaft sei, welches das Mittel ist, zu verderben; erhalte mich stets bei einem nüchternen und mäsigen Leben, dass ich nicht etwa in der Trunkenheit an die Arbeit gehe und durch einen unversehenen Fall um Leib und Leben gebracht werde, und je gefährlicher mein Beruf ist, je christlicher lasz mich darinnen leben, desto emsiger beten und mich vor vorsätzlichem Fluchen und Schwören und anderen groben Sünden hüten und die Furcht des

Herrn allezeit bei mir haben, damit, wenn es ja nach dem Rath deines unerforschlichen Willens geschehen sollte, dasz ich durch einen unvermutheten Fall sterben und meinen Geist aufgeben müszte, ich nichtsdestoweniger selig und in christlicher Bereitschaft abscheiden und der sich erhebende Geist den Himmel nimmermehr verfehlen möge!

„Amen, mein lieber Herr und Gott, Amen!*)

*) Denne Bøn og de efterfølgende Haandværksregler stammer i denne Affattelse fra Begyndelsen eller Midten af det 18de Aarhundrede.

III.
SKORSTENSFEJERSVENDENES
HAANDVÆRKSBRUG

a.

Tale til den ny udlærte Svend.

REGEL DER GESELLEN

Altgeselle: „Also mit Gunst! Weil ihr von eurem Lehrmeister und dessen Mitmeistern, der ausgestandenen Lehre halber, bei Versammlung günstiger Meister und Gesellen vor offener Lade seid losgesprochen worden, und von uns Gesellen zum ehrlichen Gesellen gemacht wollt sein, und in den Stand treten wollt, worinnen ich bin, so will ich euch etliche Punkte vorlesen, wie ihr euch in eurem Gesellenstande verhalten sollt.

Dahin wollen wir unsere gegenwärtigen Gesellen auch gewiesen haben, nach Anleitung der Worte des Königs und Propheten Davids in seinem 119. Psalm wenn er spricht: Wie wird ein Jüngling seinen Weg unsträflich gehen? die Antwort, dasz er sein Leben also einrichte, dass du erstlich Gott und seine Gebote vor Augen habest; zum andern, wie du dich gegen deinen Nächsten verhalten sollst:

Zum Ersten: Sollst du nicht auf der Gasse pfeifen oder sonst Jungenstücke vorhaben, die einem ehrlichen Gesellen nicht wohl anstehen, auch nicht ohne Eisen, Halstuch oder Rock über die Gasse gehen, auch nicht

mit entblößtem Haupte auf den Gassen gehen, welches strafbar ist.

Zum Zweiten : Sollst du einen jeden alten Gesellen, welcher sich etwas versucht und erfahren hat, in Ehren halten, und seinen gebührenden Respekt, so lange bis du auch etwas in der Fremde gelernt, erzeigen und beweisen, damit nicht unnöthige Händel entstehen mögen.

Zum Dritten : So du bei einem Meister in Arbeit stehst, und sich in selbiger was Schadhafes befindet, so sollst du es denjenigen Leuten oder Herren des Hauses sogleich zu wissen thun, nicht nur aber denen, sondern auch deinem Meister, damit Unglück und Feuergefahr verhütet werden möge; so ferne du es aber wirst verschweigen, und es kommt zur Klage, so wisse, dasz du nach Erkenntnisz günstiger Meister und Gesellen zur Strafe gezogen werden sollst.“

(Diesem Allen verspricht gegnwertiger Geselle in allen Punkten nachzukommen.)

Hierauf spricht der *Altgeselle* (aus dem 128. Psalm): „Wohl dem, der den Herrn fürchtet und auf seinen Wegen geht, wohl dir, du hast es gut, du wirst dich nähren deiner Hände Arbeit, siehe, also wird gesegnet sein, der den Herrn fürchtet; so thue nun auch desgleichen. Gott verleihe dir Glück und Segen.“

b.

HANDWERKSGEBRAUCH

Zum Ersten : Wenn ein fremder Geselle einwandert kommt, so kehrt er auf der Herberge oder in des Meisters Hause ein, und schickt über der ersten oder anderen Kanne Bier nach dem *Altgesellen*; wenn dann der Einheimische kommt, so spricht er : „Also, mit Gunst, ist ein fremder Schornsteinfegergeselle vorhanden?“

So steht der *Fremde* auf und spricht: „Also, mit Gunst, ich versehe es mich. Ich soll dich grüßen von allen ehrlichen Meistern und Gesellen, von wannen ich komme, und wo ich zuletzt gearbeitet habe, als nämlich: (da und da).“

Der Einheimische: „Also, mit Gunst, hast du auch allen ehrlichen Meistern und Gesellen gedankt?“

Der Fremde: „Also, mit Gunst, ich versehe es mich; wofern ich es nicht gethan hätte, wollte ich wieder umkehren und solches noch thun.“

Der Einheimische: „Also, mit Gunst, sei mir willkommen von wegen des Handwerks.“

Ist es nun in einer Hauptstadt, da ein Geschenk ist, so bleibt der *Fremde* auf der Herberge, und wenn er das Geschenk verlangt, so wird ihm dasselbe den andern Tag gehalten, wie folgt:

Wenn nun die Einheimischen auf der Herberge zusammen gekommen, so spricht der *Altgeselle:* „Also, mit Gunst, Fremder, wir wollen dich schenken nach Handwerksgebrauch und Gewohnheit.“

Wenn nun dann der Willkommen auf dem Tische steht, so steht der *Fremde* auf und spricht: „Also, mit Gunst, groszgünstige Meister und Gesellen, ich wollte zum ersten Mal gebeten haben, dass sie möchten das löbliche Geschenk anheben“.

(NB. Diese Bitte thut der *Fremde* drei Mal.)

Der Altgeselle: „Also, mit Gunst, günstige Meister und Gesellen, dieweil der *Fremde* drei Mal gebeten, dasz wir mögen das löbliche Geschenk anheben, so wollte ich sie gefragt haben, ob ihr Belieben auch dabei wäre?“ Wenn die Meister und Gesellen geantwortet haben: „Unser Belieben ist dabei“, antwortet der *Fremde:* „Mein Belieben ist schon längst dabei gewesen.“

Der Altgeselle: „Dieweil aller Belieben dabei ist, so ist meines auch dabei.

Also, mit Gunst, so will ich euch verbieten, was bei einem löblichen Geschenk zu verbieten ist, als nämlich:

Zum Ersten: Soll Keiner ohne Gunst aufstehen oder niedersitzen.

Zum Andern: Soll Keiner ein ungebührlich Wort reden, oder Lieder singen, auch weder Karten- noch Würfelspiel auf den Tisch bringen.

Zum Dritten: Soll Keiner mit entblösstem Haupte zur Stube aus- oder eingehen, auch sich wieder an seinen gehörigen Ort und Stelle setzen, wo er zuvor gesessen hat.

Zum Vierten: Soll Keiner mehr Bier auf den Tisch oder unter den Tisch giessen, als er mit der Hand oder *salva venia* mit dem Fuss bedecken kann.

Zum Fünften: Soll Keiner den löblichen Willkommen nebst beiden Schenkbechern ohne Gunst angreifen, aufheben, entdecken, bedeckeln und niedersetzen, auch wieder an seinen gehörigen Ort und Stelle setzen, wo er zuvor gestanden hat.

Zum Sechsten: Soll auch Keiner ein Trinkgeschirr umstossen noch zerschlagen, oder sonst einigen Schaden zufügen, es mag auch Namen haben, wie es wolle, auch nicht mit der blossen Hand auf dem Tisch herumfahren.

Zum Siebenten und Letzten: Soll Keiner nach Hause oder an einen anderen Ort gehen, bis dem Fremden sein Belieben wird dabei sein; wird Einer oder der Andere das thun, soll er die Strafe nicht wissen. Ich möchte zwar viel verbieten und möchte der erste Verbrecher sein; ich versehe mich aber bei günstigen Meistern und Gesellen mehr Gnade als Ungnade, mehr Gunst als Ungunst, also, mit Gunst, habe ich ausgedet.“

UMFRAGE

Altgeselle: „Also, mit Gunst, Fremder, so will ich dich zum ersten Mal gefragt haben, ob dir etwas bewusst sei auf günstige Meister und Gesellen, es sei gleich hier oder anderswo, das dem löblichen Handwerk zuwider wäre, so wollte ich dich gebeten haben, dass du solches ordentlicher Weise anmeldest, auch nicht mehr anmeldest, als du wirst wissen zu verantworten; wirst du aber was wissen und wirst es verschweigen, und es sollte alsdann zur Klage kommen, so sollst du wissen, dass es bei der Klage nicht wird aufhören, sondern gedoppelte Strafe wird über dich hinausgehen, also, mit Gunst, habe ich ausgeredet, also, mit Gunst, kannst du Antwort geben.“

Der Fremde: „Also, mit Gunst, Altgeselle, dieweil du mich thust fragen, so bin ich dir und einem jeden ehrlichen Meister und Gesellen auf seine Frage schuldig Rede und Antwort zu geben: Also, mit Gunst, es ist mir auf diesmal nichts bewusst auf günstige Meister und Gesellen, es sei gleich hier oder anderswo, das dem löblichen Handwerk zuwider wäre, als alles Liebes und Gutes und was der Ehre wohl ansteht; weiss aber ein ehrlicher Meister oder Geselle was auf mich, der stehe auf oder bleibe sitzen, und klage mich an nach Handwerksgebrauch und- Gewohnheit, so will ich ihm schuldige Rede und Antwort geben; kann ich ihm aber nicht schuldige Rede und Antwort geben, so will ich meine gebürliche Strafe dafür erlegen, doch nicht in Ungnade, denn ich versehe mich bei günstigen Meistern und Gesellen mehr Gnade als Ungnade, mehr Gunst als Ungunst; also, mit Gunst, habe ich ausgeredet, also, mit Gunst, kannst du weiter fragen.“

(Diese Frage geht drei Mal herum.)

Altgeselle: „Also, mit Gunst, Fremder, so will ich dich gefragt haben, was dein freundlich Bitten und Begehren sei, dass du nach mir und meinen Mitgesellen geschickt hast ,nicht allein geschickt, sondern selbst erschienen bist.“

Fremder: „Also, mit Gunst, mein freundlich Bitten und Begehren ist ein freundlicher Trunk und ein freundliches Nachtlager, und so du mir willst bei einem ehrlichen Meister auf 14 Tage Arbeit umschaun, so steht es gegen dir und deine Mitgesellen wieder zu verschulden.“

Will der Fremde aber keine Arbeit haben, so spricht er: „Also, mit Gunst, mein freundlich Bitten und Begehren ist ein freundlicher Trunk und ein freundliches Nachtlager und morgen den Gruss zum Thor hinaus.“

Altgeselle: „Was du von mir bittest und begehrest, soll dir nicht abgeschlagen, sondern vielmehr zugesagt sein. Hast du auch ein ehrlich Zeugniß oder Kundenschaft nebst deinem Gesellenschein?“

Der Fremde: „Also, mit Gunst ich versehe es mich und weise solche auf.“

Alsdann geht der Altgeselle, um Arbeit umzuschauen. Wenn er wieder kommt und Arbeit für den Fremden hat, spricht der.

Altgeselle: „Also, mit Gunst, Fremder, ich bin gewesen nach deinem Begehre und meinem Vermögen und bin gegangen hin und wieder, die Strassen auf und nieder; die Meister lassen sich auf diesmal ganz freundlich bedanken: der eine hat keine Arbeit, der andere keine schönen Töchter, der dritte weiss nicht, was dem vierten gebricht, doch hat sich einer gefunden; wenn du willst mit einem armen Meister vorlieb nehmen, so soll dir durch mich als einem ehrlichen Gesellen auf 14 Tage Arbeit zugesagt sein.“

Ist aber keine Arbeit, so spricht der Altgeselle:

„Also, mit Gunst, ich bin gewesen nach deinem Begehren, nach meinem Vermögen; die Meister lassen sich auf diesmal ganz freundlich bedanken und lassen dir Glück in's Feld wünschen.“

Der Fremde: „Also, mit Gunst, Altgeselle, ich bedanke mich für alle angethane Ehre; kommst du oder einer von deinen Mitgesellen heute oder morgen wieder zu mir, so steht es wieder zu verschulden.“

Altgeselle: „Also, mit Gunst, Fremder, ich kann nicht unterlassen, diesen löblichen Willkommen auf eine glückliche Werkstelle (NB. oder Reise) zuzubringen, und zwar in Gesundheit aller ehrlichen Meister und Gesellen in unserem lieben deutschen Vaterlande, in Gesundheit aller ehrlichen Meister und Gesellen im ganzen H. Römischen Reiche und allen umliegenden Ländern, in Gesundheit aller ehrlichen Gesellen, die auf Gras und grüner Haide laufen und noch Willens darauf zu laufen sind, in Gesundheit des Herrn Vaters und der Frau Mutter, Herren Brüder und Jungfer Schwestern, in Gesundheit meiner und deiner und der ganzen werthen Kompagnie, wie wir hier versammelt sind; ich verhoffe, du wirst derjenige ehrliche Geselle sein, der mir diesen Willkommen wird entdeckeln, bedeckeln und auf zwei oder drei Trunk Bescheid thun, nebst diesen beiden Schenkbechern.“

Der Fremde: „Gott segne deinen Trunk und bestätige deinen Wunsch; dieser Trunk ist mir lieb, aber ehrliche Meister und Gesellen noch viel lieber.“

Wenn der Willkommen herum ist, so steht der *Fremde* auf und spricht:

„Also, mit Gunst, ich wollte günstige Meister und Gesellen gebeten haben, dass sie mögen das löbliche Geschenk aufheben.“

(Diese Bitte thut der Fremde drei Mal.)

Altgeselle: „Also, mit Gunst, günstige Meister und Gesellen, dieweil der Fremde drei Mal gebeten, dass wir möchten das löbliche Geschenk aufheben so will ich sie gefragt haben, ob ihr Belieben dabei ist?“

Die Antwort: „Wenn des Fremden sein Belieben dabei ist, so ist unseres auch dabei.“

Altgeselle: „Also, mit Gunst, Fremder, so will ich dich gefragt haben, ob dein Belieben auch dabei ist?“

Der Fremde: „Also, mit Gunst, wenn ihr Belieben dabei ist, so ist mein Belieben längst dabei gewesen.“

Altgeselle: „Also, mit Gunst, günstige Meister und Gesellen, weil aller ihr Belieben dabei ist, so ist mein Belieben auch dabei.“

Alsdann nimmt der *Altgeselle* den Willkommen und thut den letzten Trunk und sagt:

„Also, mit Gunst, Fremder, hast du nicht genug, so nimm die Kanne und schlage auf den Tisch, verschone nur mir und meinen Mitgesellen den Kopf. Also, mit Gunst, das Geschenk sei aufgehoben.“

Wenn der *Fremde* wieder fort will, so fordert er auf folgende Art den Gruss:

„Also, mit Gunst, Altgeselle, dieweil ich einen ehrlichen Gruss gebracht habe, so wirst du so gut sein, und mir wieder einen mit auf den Weg geben.“

Altgeselle: „Also, mit Gunst, Fremder, dieweil du mir und meinen Mitgesellen einen ehrlichen Gruss gebracht hast, so kann ich nicht unterlassen, dir wieder einen mit auf den Weg zu geben: Also, mit Gunst, grüsse mir unterdessen alle ehrlichen Meister und Gesellen von wegen des Handwerks, die es ehrlich und redlich gelernt haben; die es aber nicht ehrlich und redlich gelernt haben, dieselben lass aussen. Diebe lass laufen, Schelme hilf strafen sie, dass ihnen der Beutel kracht

und dir dein junges Herz im Leibe lacht; dabei wünsch' ich dir Glück in's Feld, zu Wege und zu Stege, zu Wasser und zu Lande, wo dich der liebe Gott durch seinen reichen Segen hinsenden wird. Dabei wünsch' ich dir ein schwarzbraunes Mädchen an deine Seite, damit kann ein braver Schornsteinefegerselle wohl über den Graben schreiten. Ist der Beutel wohl gespickt, und die Schuhe wohl geflickt, so hast du gut wandern. Nimm so vorlieb; ist dir nicht viel Gutes widerfahren, so wird dir auch nichts Böses geschehen sein; kommst du heut oder morgen wieder zu mir, so wollen wir's besser machen. Das Kloster ist arm, der Brüder sind viel und der Abt trinkt selber gern.“

Der Fremde: „Also, mit Gunst, Altgeselle, ich bedanke mich für alle angethane Ehre; kommst du oder einer von deinen Mitgesellen heute oder morgen wieder zu mir, so steht es wieder zu verschulden; ich will dich beschenken mit Geld oder Geldeswerth, oder habe ich einen reichen oder armen Meister, der mir soviel vorstreckt, so will ich dich beschenken mit einem Trunk Wein oder Bier, mit einem Stück Käse oder Salz und Brot, und was der liebe Gott bescheeren thut. Habe ich denn gar nichts, so habe ich doch ein gut Wort, denn ein gut Wort findet eine gute Statt; dabei will ich dir zeigen den rechten Weg und Steg zum Thor hinaus, so ich ihn besser weiss als du; wirst du ihn aber besser wissen als ich, so will ich dich dem lieben Gott befehlen.“

IV.

CEREMONIEN VED OPTAGELSE AF NYE SVENDE

Lavsforsamlingen er forsaavidt fuldtallig.

Oldermanden sidder midt foran et Bord, paa hans højre og venstre Side sidder Viceoldermanden og Sekretæren, Lærebrevet ligger foran Oldermanden, Lavets jun. træder ind med Udlærlingen, hilser og siger.

(Lavets jun.):

„Ærede Oldermand, Bisiddere og øvrige Medlemmer! Jeg har den Ære at forestille for Dem N. N. som tilbørligen har nydt Undervisning i Skorstensfejerhaandværket, har godtgjort sin Dygtighed og har vist en Opførsel, der ikke giver Anledning til nogen Klage.

Han anholder derfor om at blive meddelt Lærebrev, saa at han, efter at Løftet og Haandslag er givet, kan nyde alle en Svends Rettigheder.“

Oldermanden rejser sig, Lavets jun. leder Udlærlingen hen til Bordet foran ham.

(Oldermanden):

„N. N. jeg hilser Dem velkommen og takker Dem, fordi De under Deres Læretid har vist Dem som en brav ung Mand og erhvervet Dem de i Deres Haandtering nødvendige Færdigheder. Jeg skal minde Dem om, at

De nu indtræder i et Forhold, hvor De mere er overladt til Deres egen Selvbestemmelse og hvor der stilles det Krav til Dem, at De altid og bestandig med al Deres Evne skal hævde Deres egen og Deres Stands Ære.

Deres egen derved, at De er høflig, omgængelig og hensynsfuld mod alle, Deres Stands derved, at De altid efter bedste Evne udfører Deres Arbejde tilfredsstillende, varetager de Interesser, som bliver Dem betroede og søger at hævde Deres Stand og dermed Dem selv i Alles Agtelse.

Idet De giver mig i de her Forsamledes Overvær (*samtliges rejser sig og stiller sig omkring Bordet, medens Lærlingen af Lavets jun. føres hen til Oldermændens venstre Side*): Deres Haand, lover De da som Svend og fremdeles i Deres hele Færden at opføre Dem som det sømmer sig en ærekær Mand og som det tjener til vor Stands Hæder og Fremme!“

(Udlærlingen): „Jeg lover det!“

(Oldermænden):

(*Oldermænden tager Lærebrevet*): „Saa overrækker jeg Dem da dette paa behørig Maade udstedte Lærebrev og erklærer jeg Dem herved for fuldt berettiget Svend at være!“

(Alle): „Vore bedste Ønsker følger den nye Svend!“

Samtlige indtager igen sine Pladser og den nye Svend fjerner sig medens Lavets jun. ønsker ham til Lykke som Svend og trykker hans Haand til Afsked.

(Efter en trykt Formular fra sidste Fjerdedel af forrige Aarhundrede).

V.

LAVETS NUGÆLDENDE LOVE

Vi Christian den Tiende, af Guds Naade Konge til Danmark og Island, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, Gøre vitterligt:

Efter indgiven allerunderdanigst Ansøgning om Stadfæstelse paa de i Original herved hæftede Vedtægter for Skorstensfejerlauget i København, der træder i Stedet for de under 26. Maj 1911 allerhøjst stadfæstede Vedtægter for samme Laug, bekræfte og stadfæste Vi herved nævnte Vedtægter i alle deres Ord og Punkter, dog saaledes, at Lauget skal opløses, naar Medlemsantallet bliver mindre end 5, og at der paa Ændring i Vedtægterne vil være at erhverve allerhøjeste Stadfæstelse gennem Handelsministeriet.

Under Vort Kongelige Segl.

Efter Kongens Befaling

Jørgen Christensen.

S. Tetens.

Stadfæstelse paa Vedtægter for Skorstensfejerlauget i København. Uden Betaling.

I. *Navn, Hjemsted og Formaal.*

§ 1.

Laugets Navn er „*Skorstensfejerlauget*“.

Dets Hjemsted og Værneting er København.

Dets Formaal er at søge at sammenslutte Skorstensfejermestrene for ved fælles Bistand at varetage Stændens Interesser.

§ 2.

Medlem af Skorstensfejerlauget kan enhver Skorstensfejermester blive, som er ansat af Københavns Magistrat eller Frederiksberg Kommune.

II. *Medlemmerne.*

§ 3.

Naar en Skorstensfejermester ifølge Bestemmelsen i § 2 søger Optagelse i Lauget, kaldes han til at give Møde for Laugets Bestyrelse, som nøje har at gøre Vedkommende bekendt med Laugets Vedtægter og Bestemmelser, særlig Bestemmelsen af 19. April 1875, og for Frederiksbergs Vedkommende Bestemmelsen af 4. April 1907, som forelægges Vedkommende til Underskrift.

§ 4.

Ved Optagelse i Lauget betaler hvert nyt Medlem 100 Kr. i Indskud. Det kan tillades vedkommende Medlem at afdrage nævnte Beløb i 4 Rater med 25 Kr. Kvartalet, første Gang ved Optagelsen. — Kontingentet, som fastsættes ved den aarlige Laugsforsamling, betales kvartalsvis forud. Kontingentet indbetales den første Lørdag i hvert Kvartal paa Laugets Kontor i Kontortiden.

Forsaavidt Kontingent og andre Ydelser til Lauget, som Laugsforsamlingen maatte paalægge Medlemmerne

at indbetale, ikke betales den fastsatte Indbetalingsdag, skal Restancen forrentes fra Forfaldsdagen med den i Nationalbanken til enhver Tid gældende Diskonto.

Betales Kontingent m. v. ikke senest d. 15. i 2. Kvartals Maaned, mister vedkommende sin Stemmeret i alle Laugets Sager og Anliggender.

Skulde et Medlem komme til at staa til Restance for et Kvartal, og hans Skyld til Lauget ikke betales senest den første Indbetalingsdag i det følgende Kvartal, vil han være at udslette af Lauget, og det kan kun optages paany mod at betale nyt Indskud og den fulde Restance.

Naar et Medlem er slettet af Lauget, har han intet som helst Krav paa dets Midler.

§ 5.

Det er Medlemmernes Pligt at meddele Oldermænden, naar de har Orlov eller ved Sygdomstilfælde har formaet et andet Medlem til at varetage sine Forretninger.

§ 6.

Skulde der hos et Medlem forekomme partiel Strike, maa ingen af Medlemmerne tage nogen af de Folk i Arbejde, som er interesserede i nævnte Strike.

§ 7.

Naar et Medlem føler sig forurettet indenfor Laugets Omraader, kan han indgive en skriftlig Klage til Bestyrelsen, som da har at tage Klagen til Behandling. Skulde vedkommende Medlem være utilfreds med den Kendelse, Bestyrelsen afgiver, kan han fordre sin Klage behandlet ved første Laugsmøde.

§ 8.

Naar et Medlem ser sig foranlediget til at afskedige en Svend uopholdelig, eller naar en Svend skulde forlade sit Arbejde uden lovlig Opsigelse, har vedkommende Medlem straks at melde Sagen til Oldermænden.

§ 9.

Alle Medlemmer har ens Rettigheder i enhver Henseende indenfor Lauget.

III. Bestyrelsen.

§ 10.

Laugets Bestyrelse bestaar af en Oldermænd, en Vice-Oldermænd og en Bisidder, som alle vælges af Medlemmerne paa den aarlige Laugsforsamling paa 2 Aar, saaledes at Oldermænden og Bisidderen vælges det ene Aar, medens Vice-Oldermænden vælges det andet Aar.

Genvalg kan finde Sted.

Ved Laugsforsamlingen 1923 vælges Oldermænden og Bisidderen kun for eet Aar.

§ 11.

Ligeledes vælges paa den aarlige Laugsforsamling 2 Revisorer. De vælges paa 2 Aar og saaledes, at 1 afgaar hvert Aar. — Genvalg kan finde Sted.

Endvidere vælges der paa 1 Aar 2 Suppleanter til Bestyrelsen; den ene af disse tillige til Suppleant for Revisionen. — Genvalg kan finde Sted.

§ 12.

Oldermænden er samtidig Laugets Kasserer. Han repræsenterer Lauget i alle Anliggender udadtil — ved alle Henvendelser til Autoriteterne skal han dog være

ledsaget af mindst eet Bestyrelsesmedlem; — han handler og underskriver paa Laugets Vegne efter Bestyrelsens Bemyndigelse med bindende Retsvirkning i alle Bestyrelsen underlagte Anliggender, sammenkalder paa Bestyrelsens Vegne Møder og Laugsforsamlinger og bærer Ansvaret for, at der hvert Aar til den ordinære Laugsforsamling foreligger trykte Regnskaber, som tilstilles Medlemmerne mindst 8 Dage før den ordinære Laugsforsamling, samt fører Laugets Korrespondance. I Tilfælde af Stemmeligbed ved Laugets Møder gør Oldermandens Stemme Udslaget. Han er selvskreven Medlem af Haandværkerstandens Repræsentantskab. Det er Oldermandens Pligt at meddele Medlemmerne, naar der er vigtige Sager til Behandling ved et Laugsmøde. Under Oldermandens Forfald træder Vice-Oldermanden i hans Sted.

§ 13.

Bestyrelsen holder Møde, naar Oldermanden anser det for nødvendigt, eller naar eet Medlem af Bestyrelsen fremsætter Begæring derom med Angivelse af, hvad der ønskes forhandlet. For at gyldig Beslutning kan tages, maa Oldermanden og mindst 1 Bestyrelsesmedlem være til Stede.

Suppleanterne har Ret til at overvære alle Bestyrelsens Møder.

Bestyrelsen har Ret til at antage den fornødne lønnede Assistance ved Regnskabsføring eller andre Arbejder.

IV. *Laugsforsamlinger.*

§ 14.

Laugsforsamlingen har den højeste Magt og Myndighed i alle Laugets Anliggender.

§ 15.

Den ordinære Laugforsamling afholdes den anden Lørdag i Juli Maaned; mindst 8 Dage før Laugforsamlingen tilstiller Oldermændene Medlemmerne Laugforsamlingens Dagsorden. Forslag, som ønskes behandlet paa Laugforsamlingen, skal skriftlig tilstilles Oldermændene mindst 14 Dage før Laugforsamlingen. En lovlig indvarslet Laugforsamling er beslutningsdygtig uanset de mødendes Antal, og alle Sager afgøres ved simpel Stemme flerhed. Alle Laugforsamlinger ledes af en paa Laugforsamlingen valgt Dirigent, som drager Omsorg for, at hver indtegnet Taler faar Ordet efter Tur, dog har eet af Bestyrelsens Medlemmer Ret til at faa Ordet efter hver Taler. Kun de, der giver personligt Møde paa Laugforsamlingen, er berettigede til at afgive Stemme.

§ 16.

Paa den aarlige Generalforsamling skal foretages:

1. Valg af Dirigent.
2. Oldermændene aflægger Beretning for det forløbne Aar.
3. Oldermændene fremlægger det reviderede Regnskab til Godkendelse.
4. Behandling af indkomne Forslag.
5. Valg til Bestyrelsen.
6. Valg af Revisor.
7. Valg af Suppleanter.
8. Valg af en Opmand og to Skuemestre til Bedømmelse af Svendeprøver.
9. Eventuelt.

§ 17.

Ekstraordinær Laugforsamling kan, naar vigtige Sager foreligger, af Bestyrelsen sammenkaldes med kort Varsel ved skriftlig Meddelelse til Medlemmerne og med

Angivelse af Dagsorden. — Bestyrelsen er derhos pligtig til paa samme Maade at indkalde ekstraordinær Laugsforsamling, naar skriftlig Forlangende fra mindst $\frac{1}{4}$ af Laugets stemmeberettigede Medlemmer derom fremkommer med Fremstilling af, hvad der ønskes behandlet.

§ 18.

Laugsfesten afholdes den 3. Lørdag i Juli Maaned.
Ved Laugsfesten fremstilles de eventuelle udlærte for Lauget, og deres Lærebrev tilstilles dem.

Saaledes vedtagne paa den ordinære Laugsforsamling den 14. Juli 1923.

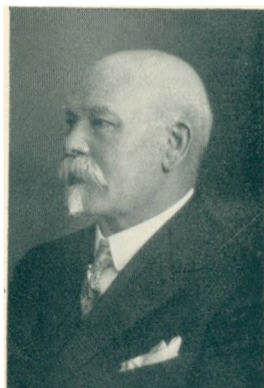
A. Støvhase. A. Madsen. H. E. Wessmann.

VI.
NUVÆRENDE MEDLEMMER AF
SKORSTENSFEJERLAVET

Peter William Steen, født $24/9$ 1841 i København; i Lære 1859 hos Heidkampf i København; udlært $1/7$ 1865 hos Heidkampf i København; arbejdet som Svend: ca. 2 Aar vandrende Svend i Tyskland, Østrig og Ungarn, derefter $1/2$ Aar hos Heidkampf i Kjøbenhavn $1/2$ Aar i Svendborg og 2 Aar i Odense. Mester i Odense $1/7$ 1871, i København $1/1$ 1880.

Emil Heinrich Werner, født $19/6$ 1851 i København; i Lære April 1866 hos Schmidike i København; udlært $9/7$ 1870 hos Schmidike i København; arbejdet som Svend: 1870—73 paa Frederiksberg, 1873—83 i København; Mester i København $1/11$ 1883.

Carl Ludvig Rasmussen, født $1/11$ 1857 i København; i Lære $8/10$ 1871 hos Petersen, Frederiksberg; udlært $12/7$ 1877 hos Stuckenberg i København; arbejdet som Svend: 1877—92 paa Frederiksberg; Mester paa Frederiksberg $1/10$ 1892.

Oscar Peder Lind, født $14/4$ 1857 i København; i Lære Septbr. 1873 hos Stuckenberg i København; udlært $6/7$ 1878 hos F. Poulsen i København; arbejdet som Svend: 1878— $1/5$ 1892 i København, bortset fra 3 Aar da Lind var i anden selvstændig Virksomhed; Mester paa Amager $1/5$ 1892, i København fra Amagers Indlemmelse under Københavns Kommune i 1902.

Christian Ludvig Hemmingsen, født $21/1$ 1855 i København; i Lære Juli 1869 hos Heidkamp i København; udlært $10/7$ 1875 hos Heidkamp i København; arbejdet som Svend: 1875—1900 i København; Mester i København $1/5$ 1900.

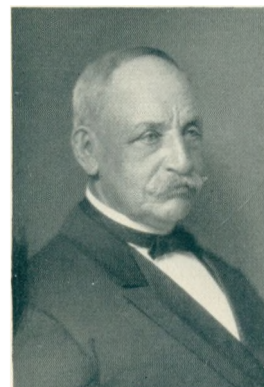
Hakon Peter Wilhelm Christensen, født $1\frac{1}{4}$ 1860 i København; i Lære Juli 1873 hos Christensen i København; udlært Juli 1880 hos Christensen i København; arbejdet som Svend: 1880—1900 i København; Mester i København $1\frac{1}{5}$ 1900.

Reinhardt Ferdinand Emanuel Svendsen, født $18\frac{1}{6}$ 1861 i København; i Lære April 1876 hos Heidkampfs Enke i København; udlært $17\frac{1}{7}$ 1880 hos Heidkampfs Enke i København; arbejdet som Svend: 1880—1900 i København; Mester i København $1\frac{1}{5}$ 1900.

Gustav Helmuth Strømberg, født $27\frac{1}{7}$ 1860 i København; i Lære Oktbr. 1874 hos Schawo i Aarhus; udlært Juli 1880 hos Schawo i Aarhus; arbejdet som Svend: 1880—81 i Aarhus, derefter i kort Tid paa Frederiksberg og i Nordborg (Als), vandrende Svend i Tyskland, Østrig, Polen, Bøhmen og Riga indtil Oktbr. 1888, fra Oktbr. 1888 til $1\frac{1}{4}$ 1902 i København; Mester i København $1\frac{1}{4}$ 1902.

Christian Frederik Christensen, født $17\frac{1}{6}$ 1857 i Saxeøbing; i Lære 1879 hos Petersen i Nakskov; udlært 1882 hos Petersen i Nakskov; Mester i Saxeøbing 1882—1913, paa Frederiksberg $\frac{1}{4}$ 1913.

Carl Vilhelm Jensen, født $15\frac{1}{10}$ 1875 i København; i Lære 1889 hos C. C. Nybroe i København; udlært Juli 1894 hos C. C. Nybroe i København; arbejdet som Svend: Juli 1894—Oktbr. 1895 i Helsingør, Oktbr. 1895— $\frac{1}{5}$ 1896 paa Frederiksberg, $\frac{1}{5}$ 1896— $\frac{8}{4}$ 1899 i København, $\frac{8}{4}$ 1899—Oktbr. 1900 paa Frederiksberg, Oktbr. 1900— $\frac{1}{7}$ 1914 i København; Mester i København $\frac{1}{7}$ 1914.

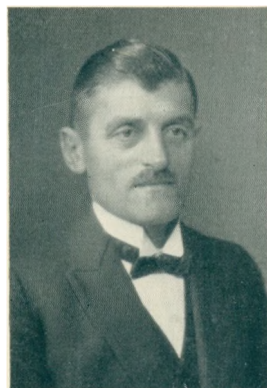

Hans Einer Wessmann, født $29\frac{2}{7}$ 1883 i København; i Lære Oktbr. 1897 hos E. Werner i København; udlært Juli 1902 hos R. Svendsen i København; arbejdet som Svend: 1902—1915 i København; Mester i København Oktober Flyttedag 1915.

Heinrich Osvald Hjalmar Salqvist, født $1^{\text{st}}/3$ 1880 i København; i Lære Oktbr. 1894 hos E. Werner i København; udlært $7/7$ 1900 hos Anth. Jensen i København; arbejdet som Svend: 1900—1915 i København; Mester i København Oktbr. Flyttedag 1915.

Hans Carl Christian Vilhelm Lind Wolff, født $3/10$ 1882 i Grenaa; i Lære Juli 1897 hos Wolff i Grenaa; udlært Juli 1901 hos E. Werner i København; arbejdet som Svend: 1901—1916 i København; Mester i København April Flyttedag 1916.

Niels Papias Larsen, født $23/2$ 1873 i Roskilde; i Lære Juli 1887 hos W. Steen i København; udlært $18/7$ 1891 hos W. Steen i København; arbejdet som Svend: 1891—92 i Slagelse, 1892—95 i København, 1895—98 i Aalborg, 1898—1907 i Frederikshavn, 1907—1918 i København; Mester i København $1/11$ 1918.

Julius Oluf Nielsen, født $^{31}/_{10}$ 1878 i København; i Lære $^{15}/_{4}$ 1893 hos Eilstrup i København; udlært $^{15}/_{7}$ 1898 hos C. C. Nybroe i København; arbejdet som Svend: 1898—1903 i Provinsen, 1903—20 i København; Mester i København $^{1}/_{5}$ 1920.

Oluf Michal Ulrichsen, født $^{14}/_{8}$ 1881 i København; i Lære $^{1}/_{5}$ 1897 hos V. A. Lind i København; udlært $^{9}/_{1}$ 1901 hos Pallesen paa Frederiksberg; arbejdet som Svend: 1901—03 i Skanderborg og forskellige Steder i Tyskland, Novbr. 1903— $^{31}/_{12}$ 1925 i København; Mester i København $^{1}/_{1}$ 1926.

Niels Jørgen Nielsen, født $^{27}/_{12}$ 1882 i København; i Lære 1898 hos V. A. Lind i København; udlært 1902 i Faaborg; arbejdet som Svend: 1902—06 forskellige Steder i Tyskland, Febr. 1906— $^{30}/_9$ 1926 i København. Mester i København $^1/_{10}$ 1926.

Gustav Ferdinand Johnsen, født $^4/7$ 1869 i Sverrig; i Lære Maj 1884 hos Lund paa Amager; udlært $^{13}/_7$ 1889 hos Lund paa Amager; arbejdet som Svend: 1889—99 i Provinsen, Marts 1899— $^{30}/_9$ 1927 i København; Mester i København $^1/_{10}$ 1927.

FORTEGNELSE OVER ILLUSTRATIONER

Bestyrelsen for Skorstensfejerlavet 1927.....	Frontespice
	<small>Side</small>
Skorsten fra Hj. af Fredericiagade og Rigensgade	7
Gaardinteriør fra Adelgade med gamle Skorstene.....	9
Et Skorstensfejerværksted	12
Gammel Skorsten i Borgergade.....	13
Gammel Skorsten fra Nyboder.....	17
Anbefalingskrivelse for en rejsende Skorstensfejersvend ...	32
Faner fra en tidligere Velkomst	34
Skorstensfejervaaben fra Lavets Lade.....	36
Lavets Lade.....	37
Skilte til en nu forsvunden Svendevelkomst.....	39
Krus, tilhørende Skorstensfejersvendene.....	40
— — —	42
Dekorative Arbejdsjern, tilhørende Skorstensfejersvendene..	45
To Skorstensfejersvende og en Lærling.....	46
En Skorstensfejersvend	47
Det første nordiske Skorstensfejermøde 1913. Gruppebillede	61
Interiør fra Lærlingskolen	70
Den nuværende Bestyrelse	71
Portræt af I. H. Heidkampf	74
— - I. A. Schmidike	74
— - I. P. Eilstrup.....	75
— - C. C. Olsen.....	75
— - A. F. Olsen	76
— - C. C. Nybroe	77
— - V. A. Lind.....	78
— - A. P. Dinesen	78
— - A. Støvhase.....	79
— - O. A. Madsen.....	79
„Kundskab“ for en Skorstensfejersvend.....	95
Portrætter af Lavets nuværende Medlemmer.....	119—125

INDHOLD

	Side
I. Før Lavstiden	5
II. Skorstensfejerzunft	20
III. Lavsartiklerne, Indre Lavsforhold	30
IV. Angreb og Reformers	44
V. Forhold til Svendene	49
VI. Indre Lavsliv	56
VII. De nye Tider	62
VIII. Skorstensfejerlavets Mænd	73
IX. Oldermænd for Skorstensfejerlavet	81
X. Forhenværende Medlemmer af Københavns Skorstens- fejerlav	83—87

BILAG

I. Lavsartiklerne af 11. Februar 1778	91
II. En Bøn, som daglig skal fremsiges	99
III. Skorstensfejersvendenes Haandværksbrug	101
IV. Ceremoniel ved Optagelse af en ny Svend	110
V. Lavets nuværende Love	112
VI. Lavets nuværende Medlemmer, Portrætter	119